

DE HERAUT.

EENE NEDERLANDSCHE STEM

ISRAELS KONING, HET HOOFD DER GEMEENTE.

Vrijdag, 3 December.

Het geloof is uit het gehoor.
Rom. X: 1.המנונה כי ארכ
Ps. CXVI: 10.

De uitgave van dit Blad, onder Redactie van Dr. C. SCHWARTZ, geschiedt geregeld des Vrijdags van iedere week, Bijdragen, Brieven, enz., gelieve men franco te adresseren aan de Uitgevers H. DE HOOGH & Co.

Abonnementsprijs per kwartaal f 1,50, franco per post f 1,65. — De Prijs der Advertentie is van 1—5 regels f 1,— elke regel meer 15 Centen. — Grootte letters worden naar de plaatsruimte berekend.

ij dit blad behoort een BJVOGESSEL.

INHOUDENDE: Vrijmaking der kerk. IV. — Of de vrijmaking der kerk ook noodig is? — Christelijke pers. — Twee en twintigste Jaarfeest der Vereeniging ter Verbreiding der Waarheid. II. — Overzicht der prijzen van effecten aan de Amsterdamsche beurs.

Plaatsgebrek verhindert ons het BELANGRIJK ADRES van den heer Jacob Voorhoeve H.Czn., aan den Gemeenteraad te Rotterdam, in dit nummer op te nemen.

Zij, die zich abonneeren op de volgende jaargang van dit blad, ontvangen van af heden de nog te verschijnen nummers gratis.

Verraad.

XXIII.

En de zonen van Kinnanon, den Beërthiet, Rechab en Baana, gingen heen, en kwamen ten huize van Isboseth, als de dag heet geworden was; en hij lag op de slaapstede, in den middag. En zij kwamen daaruit tot het midden des huizes, als zallende tarwe halen; en zij sloegen hem aan de vijfde rib; en Rechab en zijn broeder Baana ontbraken hem. Want zij kwamen in huis, als hij op zijn bed lag, in zijne slaapkamer, en sloegen hem, en doodden hem, en hieven zijn hoofd af; en zij namen zijn hoofd, en gingen heen, den weg op het vlakke veld, den ganschen nacht. — 2 Samuel 4: 5-7.

Wat David van ganscher harte den moord van Abner door Joab afkeurde, lijdt geen twijfel. Abner had wel is waar het huis van Saul tegen David gesteund, en al zijn invloed gebruikte om het aansluiten der overige stammen bij David te beletten, maar David was juist de man om eene dergelijke getrouwheid te waarden en eerder te prijzen dan te laken. Buitendien Abner had getracht eene verzoening met hem tot stand te brengen, en het vermoorden van dien in gansch Israël vermaanden man kon slechts de breuke grooter maken en de andere stammen meer dan ooit van David verwijderen. Reden dus genoeg voor David om op het duidelijkst te doen blijken, dat hij in geen deele gemeene zaak maakte met de moordenaars, maar integendeel hunne daad ten sterkste en stelligst afkeurde, al was hij niet in staat ze te bestraffen.

De dood van Abner was aanvankelijk naar het scheen nadeelig voor de zaak van David; later echter bleek hij eer voordelig geweest te zijn. Want Abner was de voornaamste, om niet te zeggen de eenige oorzaak geweest dat de overige stammen van David vervreemden. Zijne toestemming om den zoon van Isai te huldigen had dat belet reeds uit den weg geruimd en zijn dood voldeedige wat hij in de laatste dagen van zijn leven begonnen had. Ware Abner in het leven gebleven dan zou hij zeer natuurlijk zich zelf den roem hebben toegekend van de andere stammen tot David te hebben toegebracht, en het ware voor David bijna onmogelijk geworden Abner overeenkomstig zijne wenschen te beloonen. Hij moest waarschijnlijk het opperbevel over het leger hebben, en een man van zijn temperament zoude spoedig bij elke gelegenheid van dezen zijnen rang en zijne magt hebben doen blijken, om zijne eischen te doen gelden, en David te doen gevoelen dat hij koningen aanstellen en afzetten kon naar zijn welbehagen; en wellicht zou hij dan ook eene gunstige gelegenheid hebben aangegrepen om deze zijne magt te bewijzen. Maar juist de hooge rang, dien hij dusdoende zou hebben bekled, zou alligt ontevredenheid hebben opgewekt onder de dappere helden, die in de donkere dagen van Davids leven, toen hij een balling en gesmaad man was, zich bij hem hadden aangesloten, en nu reeds menigene de woorden later door Joab uitgesproken, in den mond gegeven hebben: »Ge haat uwe vrienden en bemint uwe vijanden.» Men mag daarom veilig onderstellen dat Abners dood voor David eene winst was, al kon hij de wijze, waarop deze vorst in Israël gedood werd, niet goedkeuren.

Toen Isboseth hoorde dat Abner niet meer was, hield hij alles voor verloren. Hij wist dat hij slechts door Abners dapperheid en invloed staande gehouden werd, en daar hij zeer zeker onbekend was met de

plannen van Abner, kon hij onmogelijk weten, dat het leven van Abner ten minste even gevaarlijk voor hem was als zijn dood. De stammen die tot dusver den zoon van Saul als koning hadden erkend, waren voor eene oogenblik verlegen met zich zelven, niet zoozeer omdat zij twijfelden aan den uitslag, maar omdat zij de leiding der geheele zaak aan Abner, die hun plotseling ontvallen was, hadden toebetroefd. Voorts zou het waarlijk niet vreemd zijn, zoo zij ook eenigzins verlegen waren met hunne verhouding tot Isboseth, dien zij gedurende verscheidene jaren en tot op dat oogenblik als koning hadden gehuldigd, en juist de zwakheid van den vorst wekte er medelijden dan vijandschap op. Het is zelfs waarschijnlijk, dat Isboseth in het besef van zijne zwakheid David aanbiedingen gedaan en de kroon aan hem afgestaan zou hebben, zoo niet een krachtig man als Abner ware opgestaan, en den troon van Sauls zoon had staande gehouden. Terwijl men hierover dacht en redekelde, verspreide zich plotseling het gerucht door het gansche land dat ook Isboseth dood was.

Het was dan ook zoo. Zijne zaak werd aan zijn eigen hof voor verloren gehouden, en zijne omgeving begon voor zich zelf op uitkomst bedacht te zijn. Twee officieren zijner lijfwacht Rechab en Baana dachten bij zich zelven, dat hunne toekomstige positie niet weinig verbeterd zou worden, zoo zij het zwakke leven van den man, die tusschen David en den troon over gansch Israël scheen te staan, uitbluschten. En zij besloten daarom hunnen heer te doden.

Gedurende de hitte des daags, wanneer overeenkomstig Oostersche gewoonten, allen trachtten te rusten en ook Isboseth en zijne omgeving rustten, begaven zich de twee officieren naar het paleis des konings met eenen grooten zak, alsof zij koren wilden halen uit de schatkamer van den vorst. Zij drongen door tot de kamer waar de koning rustig lag te slapen, sloegen hem het hoofd af, verborgen het in den zak, en ontkwamen uit het paleis voordat iemand wist wat gebeurde was. Met den grootsten spoed gingen zij naar Hebron om het loon voor hunne daad te ontvangen.

Zij bragten het hoofd van Isboseth tot David en zeiden al wat gezegd kon worden om David gunstig voor hen zelven te stemmen, en hem den indruk te geven, dat zij hem eene groote dienst hadden bewezen, door slechts te doen wat God zelf voor David zoude willen doen. »Zie, zeggen zij, daar is het hoofd van Isboseth, den zoon van Saul, uwen vijand, die uwe ziel zocht.» Niemand zal ontkennen, dat deze woorden wel berekend waren om in David het gevoel van het geleden onrecht te verlevendigen, en hem te herinneren al die mishandelingen en gevaren, waaraan Saul's onverstandig en onverzoenlijk jagen hem gedurende verscheidene jaren van zijn leven had blootgesteld. David was een mensch van gelijke bewegingen als wij, en eene zoodanige herinnering zoude hem al ligt met mannen kunnen verzoenen, die een zoon van een zoodanigen vijand uit den weg hadden geruimd. De sluwe moordenaars gingen nog een stap verder, en voegden er bij: »Alzoo heeft de HEER mijnen heer den koning te dezen dage wrake gegeven van Saul en van zijn zaad.» Men ziet de moordenaars trachten hunne daad te kenmerken als iets, dat van den HEER zelven is uitgegaan, en daarmee hunne zelfzuchtige en nietswaardige berekeningen op God te wentelen. Alzoo deden zij wat zoo velen voor en na hen gedaan hebben, God voor hunne ongerechtigheden verantwoordelijk te maken, en te beweren wanneer zij verzocht werden, dat zij door God zelven verzocht waren geworden,

en daarmee toorn vergaderende voor den dag des oordeels.

David was voor een oogenblik van smart en onwil overweldigd, en nauwelijks in staat iets te zeggen; maar eindelijk sprak hij in woorden, zoo kenmerkend voor den man, die Sauls leven, toen hij wezenlijk in zijne hand gegeven scheen te zijne door den HEER, tot tweemaal toe had gespaard, gloeiend van verontwaardiging: »Zoo waarachtig als de Heere leeft, die mijne ziel uit alle benaauwdheid verlost heeft! dewijl ik hem, die mij boodschapen, zeggende: Zie, Saul is dood, daar hij in zijne oogen was als een, die goede boodschap bragt, nogthans gegrepen en te Ziklag gedood heb, hoewel hij meende, dat ik hem bodenloos zou geven; hoeveel te meer, wanneer goddelooze mannen eenen regtvaardigen man in zijn huis op zijne slaapstede hebben gedood? Nu dan, zou ik zijn bloed van uwe handen niet eischen, en u van de aarde wegdoen?»

Wij hebben deze woorden volledig medegedeeld, omdat zij ons een diepen blik doen slaan in de gemoedsgesteldheid van David in die oogenblikken. Er is iets gejaagds, hartstogtelijks in die taal. Hij spreekt van den Amalekiet, die zooveel voor zich had te zeggen, en in de opgewektheid en verontwaardiging zijner ziel, zegt hij evenwel niet wat tot verontschuldiging van den Amalekiet had kunnen gezegd worden; hij onderstelt het evenwel en trekt slechts het besluit: »Hoe veel te meer,» wanneer men doet, zoo als gijlieden hebt gedaan, tegen wien alles getuigt en die door alles beschuldigd en verklaamd worden. Indien (dit is Davids redenering, volledig uitgedrukt) ik den Amalekiet niet ontzag, die echter slechts Saul op zijn eigen verzoek, en toen deze aan zijn leven wanhoopde, heeft gedood, hoeveel te minder zal ik dan u ontzien, die verraad en moord en niets dan deze hebt gepleegd? De Amalekiet had zijne gruwel daad daarmee eenigzins kunnen vergoelijken, dat Saul zijn volk kwaad had gedaan, en hij zich dien ten gevolge op hem wilde wreken; maar gijlieden waart de dienstknechten, officieren van de lijfwacht van uwen koning Isboseth, aan ulieden had hij zijn leven toebetroefd, en juist gijlieden hebt hem van het leven beroofd; wat kunt gij tot uwe verontschuldiging zeggen?

Het gedrag van David was allezijs regtvaardig en edel, en komt vrij wel overeen met dat van Alexander den Groote, die Bessus, den moordenaar van Darius, de ontzettende woorden toevoegde: »Met welke woede van een wild dier waart gij bezeten, dat gij een vorst eerst binden en daarna vermoorden durft, aan wien gij ten hoogste verplicht waart?» En met diepe verontwaardiging de verontschuldiging verwerpende, die de moordenaar inbragt, gaf hij hem over aan folteringen en daarna aan den kruisdood. De Romeinsche geschiedenis heeft een gansch ander beeld in 't geen Marcus Antonius deed, die den bekenden grooten staatsman liever deed onthoofden en daarna beval dat men hem zijn hoofd en regterhand zou brengen. Toen deze voor hem geplaatst werden, en hij er aan dacht hoe dezen iedereen tot tranen hadden kunnen bewegen, beschouwde hij ze met groot welbehagen, brak herhaaldelijk in een schaterend gelach uit, en verlustigde zich in het verlagen van de overblijfsels van zijn slagtoffer.

David gebod zijn jongen de handen en voeten der moordenaars af te houwen, als eene daad van bloedige vergelding voor de handen, die den moord hadden gedaan, en de voeten die ze tot den moord hadden gebragt, overeenkomstig de wet der vergelding, die Mozes in den naam van God had afgekondigd, zeggende: »oog voor oog en

tand voor tand.» In den Bijbel echter leest men niet, dat die wet ten uitvoer werd gelegd. Er is slechts een enkel geval, en wel dat van Adonibezek, van wien geschreven staat: »zij jaagden hem na en grepen hem, en hieven de duimen zijner handen en zijner voeten af.» (Richteren 1: 6 en 7), en in het geval van de moordenaars bij David werd de straf uitgevoerd na den dood. In den Bijbel wordt zeer weinig van het afhouden van handen en voeten, iets dat nu nog zeer gewoon is in Oostersche landen, gesproken, en waarschijnlijk werden dergelijke straffen in geldboeten veranderd. Maar hoe dit ook zij, het eenige waarmede wij thans te doen hebben, is de edelmoedigheid van David tegenover Saul en zijn geslacht. David wist, dat God hem den troon had gegeven, en hij wist dat God onmogelijk goddelooze middelen goedkeuren kon, en naardien hij den troon uit de hand van Jehova had ontvangen, wilde en kon hij geene middelen goedkeuren, die in strijd waren met Gods Woord.

Het is geene geringe zaak zich onbesmet te houden van alle middelen, die het redenerend verstand aan de hand doet, en vooral wanneer zekere middelen den schijn van door God zelven ter onzer beschikking gesteld te zijn, aannemen; dan vooral zijn wij al ligt geneigd eene aanwijzing der Voorzienigheid daarin op te merken en de verraderlijke taal der moordenaars vindt een weerklank in ons hart: »Alzoo heeft de HEER mijnen heer den koning te dezen dage wrake gegeven van Saul en van zijn zaad.» Jezus Christus, Davids Zoon en Davids Heer, wist dat Hem door den Vader de koninkrijken der aarde tot eene erfenis waren gegeven, en Hij heerschen zou tot aan de einden der aarde, en de duivel bood hem deze erfenis, die Hem van regtswege toebehoorde, aan, op de eenige voorwaarde hem te dienen. Jezus verwierp het aanbod, omdat wij niet alleen Gods gaven maar ook Gods voorwaarden en middelen, om tot het bezit dezer gaven te geraken moeten aanvaarden; en wie immer beproefd heeft naar dien regel te wandelen ondervindt telkens, dat hoe gewillig de geest ook moge zijn, het vleesch zwak is, en er overvloedige reden bestaat om te bidden: »Leid ons niet in verzoeking, maar verlos ons van den booze.» C. S.

De 144,000 verzegelden.

Deze (zegt Openb. 14 v. 4 en 5) zijn 't die met vrouwen niet bevestigd zijn: want zij zijn maagden. Deze zijn 't, die het Lam volgen, waar het ook henen gaat. Deze zijn gekocht uit de menschen tot eerstelingen Gods en het Lam. En in hunnen mond is geen bedrog gevonden, want zij zijn onberispelijk voor den troon Gods! Wat al wonderlijke verklaringen hebben deze woorden uitgelokt, onder menschen, die zich niet eenvoudig aan de Schrift hielden!

Paulus zegt aan eene gemeente, schuldig aan velelei onreinheid, 2 Corinthen 11 v. 2: »Ik ben ijverig over u met eenen ijver Gods; want ik heb ulieden toebereid, om u als eene reine maagd aan eenen man voor te stellen, namelijk aan Christus.»

Het was alzoo mogelijk, dat de zeer bevestigde Corinthische Gemeente kwam tot den toestand eener reine maagd. Houdt men dat in het oog, dan levert dit gedeelte der Openbaring geene zwaarigheid op.

Er is hier geene kwestie van ongetrouwde menschen. Het huwelijk bevestigt niet, volgens de Schrift. Maagden met vrouwen niet bevestigd kunnen in de taal der Schrift wel niet anders zijn dan geloovigen, die zich van de vlekken van valsche kerken en afgevalen natien hebben vrijgehouden!

Men overdenke de hooge en heerlijke eigenschappen, welke aan deze 144,000 worden toegekend elk afzonderlijk en te zamen, en 't zal blijken dat hetgeen van hen gezegd wordt, op aarde bereikbaar is, ja zelfs onmisbaar voor eene ware gemeente Christi, een regt volk des Heeren! Dit valt duidelijk in het oog, wanneer men eene vergelijking maakt tusschen hun toestand en die der zaligen, wier arbeid en moeite voorbij is; die zijn waar de troon Gods on des Lams is; die tot aanschouwing van Gods aangezigt zijn gekomen en als koningen heer-

schen in alle eeuwigheid (Openb. 22 vs. 3-5.) Dit kan van de 144,000 niet gezegd worden; zij zijn geschikt voor Gods rijk, doch hun arbeid is niet voleindigd; zij leeren het nieuwe lied 't welk zij hooren zingen voor den troon; zij houden zich rein als maagden, als verloofden des Heeren en volgen het Lam waar het ook heengaat, ook in den laatste strijd. Zij zijn waarlijk een volk des eigendoms, de eerstelingen welke als gemeenschap, het doel bereikt hebben door God aan de menschen voorgesteld en door den dood van Christus mogelijk gemaakt.

Erstelingen Gods zijn deze! Deze uitdrukking geeft zeer veel te denken, en 't is tot genoege van onzen hoogmoed volstrekt niet kwaad, om er ernstig bij stil te staan, in verband met de 7 brieven aan de 7 gemeenten, waarvan niet éene het tot dezen trap van heiligmaking heeft gebragt. M. Baxter zegt, dat deze 144,000 geene Israëlieten zijn, omdat het eerstelingen zijn; ik geloof juist andersom naar Jeremia 2 v. 3, Romeinen 11 v. 16 en Jakobus 1 v. 18, dat deze voornamelijk uit Israël zijn.

In hunnen mond is geen bedrog gevonden; 't zijn louter Christen-Nathanas, niet alleen naar menschelek oordeel, maar voor Gods troon onstraffelijk. Het voornemen van Christus is in hen bereikt zoo als dat aan de gemeente te Efeze was voorgesteld, maar zij niet bereikt heeft, namelijk — Efeze 5 v. 27 — om te zijn »eene gemeente die geene vlek of rimpel heeft, of iets dergelijks, heilig en onberispelijk.» Aan dit beeld van menscheleke volmaaktheid op aarde beantwoorden deze 144,000 ten volle. Waren zij reeds opgestaan uit de dooden en hemelbewoners, dan zouden ze niet voorgesteld zijn als op den berg Sion. Zoo als zij nu geteekend zijn, staan ze daar als bereikbare voorbeelden, die wij behooren na te volgen, willen wij eene ware gemeente van Christus zijn. Wij behooren, om God te kunnen loven met een nieuw lied, de gansche kracht van het werk van Christus aan ons zelven te ervaren. Dat is in de taal van Psalm 68 niet op den berg Bazan roemen, maar op den berg Sion (Hebreë 12 v. 22); wij behooren ons rein te houden van alle bevlekking der wereld als eene reine maagd; van elke magt — 't zij geestelijke, 't zij staatsmagt, 't zij nationaal of maatschappelijk, of hoe ook genaamd, waardoor ons hart zou kunnen worden verhard, om met eenvoudige ongevinsde liefde en trouw aan Christus te hangen. In den tijd van Ezechiël werden Samaria en Jeruzalem voorgesteld als twee vrouwen Ohola en Oholiba (Hoofdstuk 23), en wanneer de profeet kort en krachtig eenige stad in Israël zou hebben willen waarschuwen tegen de verkeerdheden dezer steden, zou hij eenvoudig gezegd hebben: houd u als eene reine maagd voor den Heere, bevlekt u niet deze vrouwen Ohola en Oholiba niet. Zijne bedoeling zou dan volkomen zijn verstaan en zich uitgestrekt hebben niet alleen tot de geestelijke gesteldheid dezer twee steden, maar tot alles wat als de vrucht dezer gesteldheid in het godsdienstig, staatkundig en maatschappelijk leven der bevolking openbaar was.

Zoo dan, gelijk eene reine maagd haren bruidgom geheel aanhangt, behooren wij Christus te volgen op al Zijne wegen, in het aangezicht ook van den Draak het Beest uit de zee en het Beest uit de aarde.

Dit najagen van het Rijk Gods en zijne gerechtigheid moet opragt en ernstig zijn, zonder enig bedrog in de belijdingen of de getuigenis. Deze onvoorwaardelijke overgave aan Christus en Zijn werk; dit aangrijpen van Zijnen wil, is onberispelijk voor den troon van God, omdat Christus volkomen en heilig is, en wij door geheele overgave aan Hem tot éene plant, tot één leven, met Hem die ons Hoofd is, vereenigd worden.

Nu blijft nog de vraag over: van waar deze 144,000 op den berg Sion? Wanneer verschijnen zij er en waartoe?

Het getal van 144,000 is vermoedelijk dat der verzegelden, waarover is gehandeld bij de beschouwing van het 7de Hoofdstuk der Openbaring. Ik zeg vermoedelijk, omdat er niet staat de 144,000, maar eenvoudig 144,000. 't Verband laat echter nauwelijks toe aan anderen te denken dan die in het 7de Hoofdstuk bedoeld. Door den sterken Engel van den opgang der zon uit alle geslachten van kinderen Israëls verzegeld, staan zij nu daar als eerstelingen in den glans der overwinning op den berg Sion. Die Israëlitisch kan denken, gevoelt de betekenis der uitdrukking van te staan op den berg Sion, met het Lam Gods. De verzegeling loopt vermoedelijk over het gansche tijdvak der 5 bazuinen, terwijl gedurende de 6de bazuin, de verzameling of weder herstelling van het volk Gods begint. Dat werk wordt eerst afgebeeld door den tempelbouw, en daarna door geboorte uit de vrouw met de zon bekleed. 't Is zeer klaar, dat alleen Gods volk tot een tempel kan gebouwd worden, en wel een verzegeld volk, genoemd en ingedeeld naar de 12 geslachten Israëls. Maar zal het een regt heilig volk zijn, dan moet het tot eene nieuwe geboorte komen. De vrouw met de zon bekleed en omkransd met de 12 sterren baart alzoo het volk, dat

volgens Psalm 2 en Jesaja 66 geboren wordt tot heerschappij over de natie.

C. Paulus is van oordeel, dat dit volk na eerst naar de woestijn gevingt te zijn, van daar teruggekeerd, hier verschijnt op den berg Sion tot den laatste strijd. Maar hij heeft geen oog voor de beloften aan de Joden gegeven. Ik acht de 144,000 uit Joden en weinige Heidenen, de kern der Israëlitische natie, welke natie in de woestijn gevingt is, terwijl de 144,000 te Jeruzalem en in het Heilige land zijn gebleven, als de tempel Gods. Gelijk Jozef zich aan zijn hof bekend maakte aan zijne broeders, zonder dat hunne gezinnen, het gehele huis van Jakob daarvan getuigen waren, zoo is er dunkt mij een overblijfsel te Jeruzalem, dat als goud beproefd zijn zal (Zacharia 13 vs. 9 en 12 vs. 5 en 6.)

Dit behoort echter meer tot de voorspelde geschiedenissen der Israëlitische natie, waarover ik thans niet verder uitwijken kan: — een hartverheffend en zeer stichtelijk onderwerp overigens, waarvan vooral in Nederland wel wat meer studie mogt gemaakt worden.

De tijd der verschijning dezer 144,000 verzegelden op den berg Sion, gereed tot den strijd tegen den Antichristus, valt blijkbaar in de laatste helft van de zeventiende heerschappij van het Beest uit de zee, nadat het Hoofd van dat Beest, dat de wonde van het zwaard had en weder genezen was, zich ter aanbidding als God heeft doen voorstellen.

De verzegelden hebben naar het schijnt, de bepaalde roeping om in dien tijd:

1°. Gods naam te belijden. Daarom hebben zij den naam des Vaders aan hunne voorloperen.

2°. Het nieuwe lied te leeren. 3°. De volkomen navolging des Lams aanschouwbaar te maken.

Over deze drie zaken ware veel te zeggen. Welk een schouwspel zal de geschiedenis der menscheit in die dagen opleveren! Daar is eene wereld, verkocht aan al wat groot, heerlijk en begeerlijk is voor de oogen, voor den menschelijken hoogmoed en het vleesch; eene partij der groote menigte met hare koningen in al den luister dezer eeuw, met den naam of het merk van den Antichristus aan het voorhoofd; lasterende God gewis ook in liederen zoo als in het bekende weerslied, in elk geval zingende het lied van het zwaard (Openb. 13: 4) en volgende den Draak in zijnen opstand tegen God.

En daartegenover een naar de wereld arm en ellendig volk, belijdende des Vaders naam en het Lam volgende in de liefde voor een verloren menscheit tot in den dood, leerende het nieuwe gezang, dat voor den troon gezongen wordt, ten behoeve der door het bloed van Jezus gekochten van de aarde.

Voorzeker is dat gezang tevens een lied der overwinning. Toen Josaphat in eenen zeer moeilijken tijd (2 Chron. 20: 21—23), waarin Gods volk door een drom van vijanden werd aangevallen, de zekerheid had, dat de Heer verlossing zou schenken, stelde hij zangers in de voorhoede van zijn leger, om de majesteit des Allerhoogsten en Zijne goedertierenheid te prijzen.

In de oogen der wereld kon er wel geen grotere dwaasheid zijn! Zulk een tooneel zal weder gezien worden: — de gansche kracht en magt van een groot wereldrijk verzameld tegen een arm en ellendig volk, met een Lam in het midden, en dat volk bezig om te luisteren naar een hemelsch lied, en dat lied leerende!

Men moet het erkennen: dit wonderbaar Bijbelboek is als het uiterste der dwaasheid te verwerpen of 't bevat de hoogste aanbiddelijke wijsheid! Die dit laatste door Gods genade gelooven kan, verlustigt zich in de heerlijke dingen, door onzen God aan Zijne kinderen openbaard.

De eenheid van Rome.

Niets is gewoner, dan dat men te Rome hoog opgeeft van de in de pauselijke kerk bestaande eenheid, en men heeft dit van de zijde der ultramontanen zoo lang en onophoudelijk herhaald, dat zelfs Protestanten door de telkens herhaalde leugens worden overbluft en beginnen te gelooven, dat al bestaat er veel dualisme in de Roomsche kerk, nogtans dit toegestemd moet worden, dat zij uitmunt door eenheid. Dat eenheid magt is kan niet ontkennd worden, evenmin als dat verdeeldheid zwakte is, en de wijl wij Protestanten veel te lijden hebben van deze verdeeldheid, is het zeer natuurlijk, dat wij reikhalzende nuzien naar hetgeen eenheid belooft en dien ten gevolge ook hoog waarden het kleindom van eenheid, dat Rome schijnt te bezitten.

Het is in de eerste plaats belangrijk te bedenken, dat Rome eenheid slechts ten koste der waarheid kan verkrijgen, en eene eenheid op die voorwaarde gebouwd, moet uit den aard der zaak eenzijdigheid zijn, die eer een groote vloek is dan waarachtig door God gemaakte eenheid en blijvende zegen is. En ik blijf volhouden, dat tusschen alle waarachtige belijders van Jezus Christus, die Hem in oprechtheid liefhebben, meer waarachtige eenheid bestaat dan men bij eene oppervlakkige beschouwing zonder de willen onderstellen. De verschillende uniformen van hetzelfde leger onder denzelfden opperbevelhebber bewijzen volstrekt niets tegen de wezenlijke eenheid, die in het leger bestaat, evenmin onze scheiding in verschillende kerken, mits wij naar de eenheid in Christus oprechtelijk vasthouden en daaraan eene eerste plaats toekennen. Want tevens is daarin verscheidenheid, en de dood alleen veroorzaakt stijve eenheid.

Maar het voorgewezen van Rome de algemeene kerk te zijn, is onwaarheid, en hare bewering, eenheid te bezitten, is enkel berekend om de onnadenkende te misleiden. Rome spreekt als de kerk, wanneer het toch bekend is, dat de Grieksche en Protestantische en ander Oostersche kerken in geen deele de aanmatigingen van Rome's bisschop erkennen, en zij allen te zamen voorzeker aan Rome het hoofd kunnen bieden. Voorts is het vóórdat het concilie bijeenkomt, zeer duidelijk gebleken, dat de grootste verdeeldheid in het Roomsche kamp bestaat. De strijd, die tusschen den bisschop van Orleans ter eene en den heer Venillot, den leek-paus, zoo als hij genoemd werd, ter andere zijde is uitgebarsten, de verwijten die men elkander wederkeerig doet, en het partijenmen van den een of ander, die strijd toont genoegzaam, dat de zoo hoog opgezweelde eenheid niet eens uitwendig bestaat, laat staan dat ze inwendig zoo ver van elkander verwijderd zijn, als wij Protestanten, die

wezenlijk de waarheid zoo als zij in Christus is bekennd, nooit van elkander zijn gescheiden.

Ik weet dat dit eerste nieuw is voor hen, die met eenige naauwgezetheit den tegenwoordigen staat van zaken hebben gadeslagen, maar de meesten laten zich door hoogklinkende woorden verschalken, en beginnen waarlijk te gelooven, dat Rome dezen eisch niet zoo dikwijls zou doen gelden, en niet zoo dрист minachtend op alles nederzien, indien zij niet zeker was van hare zaak. Maar dat juist is Rome's kracht dat zij een ijzeren voorhoofd heeft en zoo door en door onoprecht is, dat onnoozele Protestanten zich zeer gemakkelijk laten verschalken, omdat zij geen denkbeeld hebben van het zoo geheel onoprecht dier kerk. De voorstellingen van het protestantische Pruisen en het artikel uit München (zie gebeurtenissen), is een proeve van den leugengeest, die de Ultramontaanse pers en de Jezuïtische of tegenwoordige Roomsche kerk kenmerkt. Laat u niet misleiden. Ware eenheid is niet te Rome maar te Jeruzalem te vinden. Wel wat beteekent dit?

Eene Nederlandsche gedachte.

Een voormalig lid der Kamer, een zeldzaam begaafd man, de heer Kappene van de Copello, verklaarde eens, dat hij bij het spoeden naar Nederlands hoogste vergaderzaal, een blik had geworpen op de kaart van Insulinde, en de gedachte van het hooge gewigt zijner betrekking als volksvertegenwoordiger hem toen levendig voor de oogen was gekomen. Al behoef het Kamerlid zijne blikken niet zoo ver te laten weiden, daar de behartiging van de belangen der Nederlandsche natie voldoende is, om hem de groote verantwoordelijkheid zijner positie te doen inzien, zoo zijn de banden, die Nederland aan zijne koloniën verbinden van dien aard, dat ieder afgevaardigde bij de aanvaarding van zijn mandaat, tevens de taak op zich neemt, te werken voor de waarachtige belangen van miljoenen zielen, die aan de zorgen van ons gouvernement toevertrouwd, het Evangelie ter zaligheid nog niet kennen. Maar ook over het gehele pays legal strekt die verantwoordelijkheid zich uit. Natuurlijk kan men van iederen kiezer geene bestudering vorderen van het Indiësche vraagstuk; wél heeft het volk achter de kiezers" regt van de stemgeregtigden te eischen, dat zij bij het uitbrengen van hun votum, mannen kiezen, wier belangstelling in hetgeen de Oost-Indische aangelegenheden betreft op den voorgrond staat, mannen wier lust het is te arbeiden voor de stoffelijke en zedelijke welvaart van het Vaderland en zijne koloniën. Met nadruk voeg ik er bij: van zijne koloniën. Want zal het Nederland welgaan, dan moet het zijne koloniale staatkunde in overeenstemming brengen met de pligten eener Christelijke natie.

Het beginsel van wezenlijke scheiding van kerk en staat, door de Christelijk-historische partij in het Vaderland verlangd, wenscht zij ook in Indië gehandhaafd te zien. Eene zoogenoemde scheiding mag niet ten voordele eener partij, die gaarne leunt op den staat, worden geëxploiteerd. Wezenlijke scheiding van Kerk en Staat, waarbij de Evangelisatie noch direct, noch indirect wordt tegengewerkt, en waarbij het Mohammedanisme niet stelselmatig wordt gestuurd.

In de negentiende eeuw, de zoogenoemde eeuw der verlichting — hoort men steeds gewag maken van beschaving. Laten wij, Nederlanders, inachtig blijven, dat beschaving de natuurlijke vrucht van het Christendom is. Overal waar het Christendom doordringt, schieten de zaden der beschaving weelig op.

Velen zijn huijverig, om politieke redenen, de invoering van het Christendom op Java te bevorderen. Anderen gaan wellicht minder ver, maar raden de meest mogelijke omzigtigheid aan. Het zij met bescheidenheid gezegd, dat dezulken, die vrees koesteren voor de Evangelisatie in Indië onbekend zijn met het Christendom.

Laten onze tegenstanders aantoonen, indien zij kunnen, de verkeerde werking op den inlander uitgeoefend door de verkondiging van Gods Woord, van dat Woord Gods, waaruit slechts gehoorzaamheid aan de overheden, naauwgezette pligtsbetragtting en liefde tot den evenmensche voortvloeijen.

Gaarne neem ik aan, dat beschaving van den bewoner onzer koloniën, buiten het Christendom, de weg baant tot eenen voor het moederland hoogst nadeeligen toestand, doch de beschaving als gezellin van de evangelisatie, kan slechts zegen voor Nederland afwerpen. Heerlijk en tevens gewigtig is dus de roeping van den volksvertegenwoordiger, die zich bewust is, wat Nederland als christelijke natie, kan en moet doen voor het heil van miljoenen zielen.

Nog slechts weinige jaren geleden, in 1851, onder het eerste kabinet Thorbecke, werd een uitnemend landgenoot, toenmalig adjunct-directeur der theekultuur, eerlijk van hooger hand bejegend, omdat hij, in Londen zijnde, het gebod der Christenen gevraagd had. De overgrote meerderheid in het Nederlandsche parlement trok zich de »vervolgving» van dien dienstdienster ambtenaar, om des geloofswille, niet aan. Alleen twee onzer vrienden in de Kamer, de heeren Mackay van Ophemert en Groen van Prinsterer, gaven in krachtige bewoordingen aan hunne verontwaardiging lucht.

Ongetwijfeld zal menigien het zich nog herinneren, dat een Gouverneur-Generaal, die wegens zijne lieftalligheid en zijn beminnelijk karakter vele harten wist te winnen, niettemin een christelijk leeraar met verplaatsing strafte, omdat deze weigerde te verschijnen op een feest ter eere van eenen valschen profet (Mahomed) gegeven.

Eere wien eere toekomt. Aan den Minister Fransen van de Putte hebben wij te danken dat in de Preanger, de zendelingen niet meer systematisch worden geweerd. In 1863 hief hij een verbot op, dat het werk der Evangelisatie in de nitgestrekte Preanger regentschappen bemoeijelijkt.

De anti-revolutionair geeft op koloniaal terrein zijne zelfstandigheid niet prijs. Als Christen sluit hij zich niet onvoorwaardelijk aan eene politieke partij aan, maar brengt ook hier in praktijk, dat hij Evangelie-belijder is, dat hij hem zedelijke en stoffelijke welvaart onafscheidelijk aan het Christendom verbonden blijft.

Achtenswaardige mannen, mannen die we lief moeten hebben en eeren, achten het cultuurstelsel in lijnregten strijd met het Christendom. Een Indiësche specialiteit, wiens liefde voor den Heer alles domineert, schreef mij eens: »Bij het voorstaan van het goede voor Indië, mogen wij de historische lijn — waartoe ook het cultuurstelsel behoort — niet verlaten. Tusschen de verdrukking en dwangdienst in Egypte, en

den vrijen arbeid in Kanaän, lag de woestijnreis, waarop het slavengevlucht voor vrijheid onvatbaar sterven moest. Zoo zou 't met den Javanees ook kunnen zijn."

Dwang is soms heilzaam. Ik wijs o. a. op den Timorees. Dezelfde Christen, wiens woorden ik hierboven aanhaalde, schreef ook: »De volkomen vrije Timorees kan men voor geene school krijgen en evenmin overhalen om paard of buffel voor landbouw of vrachten te gebruiken."

Gaat men het onderwijs in Indië, geschoeid op het zuivere beginsel van Evangelisatie onder de bevolking na, zoo treffen vele lichtpunten onze aandacht. De heer van Lijnden van Sandenburg gaf hieromtrent belangrijke mededeelingen in de kamerzitting van 11 November jl., en noemde de vele plaatsen waar reeds zendingscholen bestaan. De bloeiende school te Tjandjoer met zijne 72 inlandse leerlingen, waaronder volgens een ooggetuige, de zoon van den regent, dient wel in de eerste plaats onze belangstelling te trekken. Ook de zendingscholen op Bali, Sumatra, Celebes, Borneo, enz. leveren het bewijs, dat de Christenen in ons vaderland gedachtig zijn aan de pligten, die eene christelijke natie heeft te vervullen, zal zij den onmisbaren zegen van boven genieten. Zoodra Nederland echter vergeet, dat het eene christelijke natie is, zoodra een onheiligh verbond met de ongelooften of de onverschilligen, om welke redenen dan ook, niet gaaf door de Christenen wordt afgesloten, zullen de oordeelen Gods niet achterblijven.

Arnhem. A. SCHIMMELPENNINGK VAN DER OYE.

Boekwerken.

Ik heb zoo even vele boekwerken ter aankondiging ontvangen. Het is natuurlijk onmogelijk, ze in eenige minuten te lezen, en ik durf niet — zoo als niet zelden gebeurt — goed- of afkeuren zonder de werken te lezen; ik zal evenwel trachten zooveel doenlijk de meesten, wellicht allen met een enkel woord voor het Kersfeest, waarop uitgevers het meest prijs stellen, ter sprake te brengen. Ik neem de gelegenheid te baat om te verklaren, dat wij alleen verantwoordelijk zijn voor de gehalte van boeken, die wij zelf aankondigen en beoordeelen.

Gebeurtenissen van den dag.

Keizer Napoleon heeft gesproken, en wat men ook van zijne redevoering moge zeggen, zij is zijn werk, en al mogt het waar zijn dat hij zijn speech aan de ministers heeft voorgelezen, dan volgt daaruit nog geenszins, dat hij hun oordeel heeft gevraagd, of dat hij, zoo hij dit zelfs gedaan heeft, zijne toespraak naar hunne mening heeft veranderd. De rede van den keizer bevat twee woorden van groote betekenis: »orde en vrijheid", en de keizer zegt zeer duidelijk, dat hij voor orde zorgen zal, en dat de Kamer hem helpen moet voor vrijheid te zorgen. In elk land is het moeilijke deze twee te vereenigen, en voorzeker niet het minst in Frankrijk, dat door zoovele schokken en omwentelingen is gegaan. Napoleon vindt buiten twiifel zijne kracht in de bekoefte aan orde, naardien allen die iets hebben te verliezen, zoozeer bevreest zijn voor de uitbarstingen van revolutie en socialisme, dat zij bijna elke regering zich zullen laten welgevallen, die eene regering is en ze voor de revolutie kan beveiligen. Men kan zeer veel begijpen, dat toen de minister van justitie onder de nieuw benoemde afgevaardigden den naam van Rochefort noemde, de Kamer riep: »Vive l'Empereur!" dat wil zeggen, liever den keizer dan de revolutionaire hersenschimmen van Rochefort en zijne geestesverwanten.

Het is bekend, dat Napoleon sedert en door zijn coup d'état altijd voorgewend heeft de redder der maatschappij te zijn, en dat hij zeer zeker bij de burgerij veel steun heeft gevonden, omdat men hem als den man beschouwde, die Frankrijk voor regeringloosheid heeft bewaard. Hij geloofde dan ook nu de orde, gemakkelijk te kunnen bewaren, omdat hij door een groot, prachtig, aan hem verknocht leger gesteund wordt. Revolutie in Parijs zijn dan ook zeer zeker vooral ook na de groote veranderingen en verminderingen der straten onmogelijk geworden; nogtans staat het te bezien, of het leger zelfs orde in Napoleontischen zin kan handhaven, zoo de gansche bevolking zich tegen het keizerrijk verzet. Want — wanneer actieve tegenstand geboden wordt, en men aan het leger de gelegenheid geeft, positief tusschen beide te komen, dan is er gelegenheid genoeg, door geweld van wapenen, elke poging tot opstand te smoorren; maar wanneer het volk tot positieven tegenstand overgaat en eenvoudig leden verkiest voor de Kamer, die de maatregelen der regering verwerpen en de belastingen weigeren, dan baat ook het sterkste leger niet. Daarvan zijn wij geenszins zoo zeker, dat Napoleon zijn grootsch woord: »Voor de orde zal ik zorgen", een woord dat zoo als berigt wordt, zeer toegewijnt is geworden, — zoo gemakkelijk ten uitvoer kan brengen.

Wij vergenoegen ons heden met deze algemeene beschouwingen, om later wanneer deze redevoering, die zeer zeker de tekst zal zijn voor vele commentaren en beschouwingen van zeer verschillende aard, op de enkele punten terug te komen. Dat de ijverige liberalen door de aangekondigde verbeteringen niet bevredigd zullen zijn, niet bevredigd kunnen zijn, is zeker. Want zoolang de verkiezingen niet wezenlijk zijn, het bestuur der gemeenten niet zelfstandig en de ministeriële verantwoordelijkheid niet vastgesteld zijn, is aan wezenlijke vrijheid niet te denken. Doch dit alles zal allengs ter sprake komen en onderzocht worden.

In Beijeren is een belangrijke strijd gestreden geworden, en het liberale ministerie heeft eene neerlaag geleden, daar de Ultramontanen bij de nieuwe verkiezingen eene meerderheid van zes stemmen hebben gekregen. Zes stemmen zijn zekerlijk niet veel, doch ze zijn genoeg om het ministerie te doen vallen. De Ultramontanen hebben alle hunne krachten ingespannen, en het is hun gelukt in Beijeren op dit oogenblik Rome boven Duitschland te plaatsen. De Ultramontanen plaatsen de kerk boven den staat, en zeer zeker de belangen van Rome boven die van het vaderland. Al wat eene vereeniging van Duitschland bevordert kan, vreezen zij en werken zij tegen, en dit te meer daar zij eenige kans hebben om hunne Ultramontaanse bedoelingen in een klein parlement als dat van Beijeren door te zetten, maar niet in eene waarachtig Duitsche vergadering. De koning zelf weet zeer goed, dat alleen eene vereeniging met Pruisen en geheel Duitschland zijne dy-

nastie voor ondergang beveiligd, en door onderwinning geleerd weten ook de Beijersche officieren, dat zij zoo zij willen zegen, met het overige Duitschland hand aan hand moeten gaan. Het is niet zonder belang te vernemen, hoe er gekozen werd. Beijeren is in acht provincies verdeeld; twee zijn zuiver Protestantisch, en zij hebben enkel liberalen, eene half Protestantische heeft meer liberalen dan ultramontanen gekozen; München en nog andere groote steden hebben enkel op liberalen hunne stemmen uitgebracht. De uitslag der verkiezingen is evenwel van groote betekenis, niet slechts voor Beijeren en het veranderen van ministerie, maar omdat het de geheele taktiek der ultramontanen doet kennen. Zij hebben, zoo als de meest geloofwaardige getuigen verklaren, tot elke leugen hunne toevoegt genomen en de plattelandse bevolking alle mogelijke onwaarheden opgedischt. Zij hebben den godsdiensthaat tegen het Lutherische Pruisen, de vooroordeelen van het Zuiden tegen het Noorden wederom opgewekt, en niet geschroomd den boeren voor te spiegelen, dat Pruisen op het punt staat bankroet te worden, en nu enkel op de gelegenheid wacht om hun het geld, dat zij tot dusver voor zich en voor hunne kinderen in het zwet huns aanschijns hebben bewaard en gespaard, te rooven.

Een enkel voorbeeld uit de te Manchen verschijnende Volksbode, het ultramontaanse blad voor de lagere klassen: »Wilt gij uwen koning verlaagd zien tot de positie van een vassal van de Hohenzollern, een eenvoudige prefect, betaald door de Berlijnsche overheden? Of wilt gij zien de onafhankelijkheid van dat oude en roemrijke land van Beijeren opgeofferd ten gunste van de hongerige, verarmde en half-verhongerde Pruisen? Wilt gij dat uwe eigene officieren en uw leger verwijderd en vervangen zullen worden door jammerlijke poppen, zoogenoemde Pruisische luitenanten? Wenscht gij, dat de Beijersche regimenten verplaatst zullen worden naar de dalen van Pommeren, die nauwelijks in een ordentelijk gezelschap genoemd kunnen worden? Of wilt gij, dat Pruisische zedelijkheid ten koste van de eerbareid onzer vrouwen verspreid zal worden? Zullen onze constitutionele vrijheden vervangen worden door den Pruisischen stok? Wilt gij, dat onze zakken tot den laatste penning geleidig zullen worden, en wij zelve van onzen huid beroofd, om Pruisen rijk te maken? Zullen onze kunstschaten naar Berlijn gaan en onze gedankteekens veranderd worden in Pruisische kanonnen? Zullen onze scholen ontzedeeld en broeinesten van heidendom worden? Zullen onze kerken in bordeelen veranderd en door vleeschelijke menschen de Rede aangeboden worden?

Met deze wapenen strijdt het ultramontanisme. Leugen en laster zijn zijne krachtigste hefboom, al weet het dat München eene der lievelijkste steden op de aarde is, en de oude koning van Beijeren, die in deze zaken wel 'tuis was, toen hij verzocht werd om bordeelen in München te hebben tot bescherming van zedelijke vrouwen, antwoordde: »Dan behoeft ik slechts over geheel München eens tent te maken," omdat de geheele stad een bordeel was.

De toestand in Ierland is volstrekt niet bevredigend. De Fenians verheffen het hoofd meer dan ooit, en een man, die er wegens hooger raad veroordeeld werd, is tot lid van het parlement gekozen. De vrijheid die de Engelsche constitutie geeft, wordt op het uiterste misbruikt; niemand is veilig, en dit is zeker, dat de toestand zoo als hij is, onhoudbaar blijkt te zijn. Wat de regering nu doen zal is moeilijk te zeggen. Zal het tot eene wezenlijke revolutie komen, en dan Ierland wederom met geweld van wapenen ten onder gebragt en als het ware op nieuw veroverd moeten worden, of zal het haar gelukken op wettige wijze veranderingen tot stand te brengen? Dit kan niemand zeggen. De zaak is zeer ernstig en kan aan Engeland groote moeilijkheden veroorzaken.

C. S.

Staatkundige pers.

Geen wonder, dat ook ditmaal het belangrijke onzer journalistiek zijt groepeerd om de debatten der Tweede Kamer. De Indiësche begroting en de algemeene discussie over de Nederlandsche Staatsbegroting vormden daarin het Hoofdmoment, en bij beiden deden zich verschijnselen voor, die wij met vreugde begroeten. In strijd met de meening van het Dagblad, verheugen we ons in het besluit van den minister van koloniën, om niettegenstaande het gevoelig eëch dat hij leed, en dat de liberale bladen vruchteloos trachten te verkleinen, toch zijn portefeuille niet ter beschikking van den Koning te stellen. Niet incidenteel bij de Indiësche begroting, zelfs niet bij de begroting van Koloniën, maar bij de koloniale wetten moet het groote pleit beslecht worden. Het is schade voor de waardigheid van het parlement, zoo het den minister dan in het groot tournoi uit het zadel zoekt te lichten. Zoo blijven de meest brandende kwesties altijd hangen, steeds onafgedaan. De ééne minister gaat, en een andere komt in zijn plaats hetzelfde systeem verdedigen, dat ook zijn voorganger zou hebben voorgestaan. En nu kan men het eergevoel van den minister, na zijn eëch, zoeken te prikkelen, en zijn onaandoenlijkheid gispren. Maar wij voor ons gelooven, dat eer lof dan blaam toekomt aan den man, die den moed heeft om te wachten tot het hoofd treffen komt. Een tweede verblijvend verschijnsel achten we wat de N. Rot. Cour. een verwarring der partijen noemt. In lang niet waren de slagorden der partijen zoo dooreen geraakt als bij de verschillende stemmingen over de Ind. Begroting. Ook hier bleek treffend, dat de formatie onzer partijen, gelijk ze gewoonlijk worden ingedeeld een fictie is. Het gewicht der kwestie deed een oogenblik de factische groepeerings vergeten. En al viel het nog moeilijk een begin van meer natuurlijke partijformatie te ontdekken, toch was er blijkbaar meer geweten in de Kamer dan voorheen.

De Algemeene discussie over de Staatsbegroting waren ons vooral belangrijk om de rede van den heer van Lynden van Sandenburg. Het Dagblad moet of tot de Christelijk-historische richting bekeerd zijn, of het sprak onwaarheid, door te verklaren, dat de heer van Lynden in een opmerkelijke rede de nationale politiek tegenover die van het ministerie had geschilderd. Niet »nationaal" in den zin van het 's Gravenhaagse blad, maar Christelijk-nationaal was de politiek die hij verdedigde. En tegen de verklaring van het Dagblad en tegen die van het Noorden, die zijn rede insgelijks onder die der conservatieven rangschikt, tekenen wij protest aan. Zij

het ook dat het optreden van den heer van Lynden in het Kabinet Heemskerk het vermoeden wekt, dat hij bij de conservatieven was ingelijfd. Ja, meenden sommigen zelfs gerechtigd te zijn tot de verdenking, dat in nieuwe combinatiën de waarheid van dat vermoeden ook in de toekomst nog wel eens blijken kon. De heer van Lynden heeft er recht op, dat men thans dien laster het zwijgen oplegde. In een uitvoerige rede toch heeft hij de eens verlaten positie van woordvoerder der Christelijk-historische richting heronnen. De Kamer weet thans wat zij aan hem heeft, en zoo, wat we geen oogenblik betwijfelen, het algemeen program bij de speciale begroting consequent en moedig in bijzonderheden wordt uitgewerkt. Zoo vooral bij Binnenlandsche Zaken het program onzer richting in de Onderwijskwestie, ook afgezien van de vraag, hoeveel van dit program thans reeds voor uitvoering vatbaar is, als program openlijk geafficheerd wordt, zal de vrees van zoovelen onzer geestverwanten beschaamd worden, die reeds luide klaagden dat onze richting wel mannen, maar geen mannen onzer richting in de Tweede Kamer zag optreden.

Dusver heeft alleen de Rotterdamse Courant replek gegeven in zake het Schoolverbond. Die replek was ons welkom. Meer en meer beginnen we in dit orgaan een bevrind blad, zoo al niet een geestverwant te ontdekken. We verheugen ons daarom hartelijk in zijn aanvankelijk gelukkig optreden, en al gaf het zich in de hangende strijdzaak nog niet geheel gewonnen, de toon der replek deed ons toch zoo aangenaam aan, dat we in zijn gedeeltelijke revisie aanvankelijk ten volle berusten. Bij den strijd die is aangebonden bestaat er nu eenmaal een dubbele zienswijze. Sommigen willen dat Christusbelijders zich met de niet-belijden blijven vermengen, anderen meenen dat een zich terugtrekken, ter versterking van innerlijke kracht, voor het welzijn onzer natie beter is en het gevaar van Christusverloochening vermindert. Daarin, niet in de bijzonderheden der discussie op de vergadering van Schoolverbond ligt het verschil, dat ons van de redactie der Rotterdamse Courant scheidt.

Tusschen het Noorden en de Noordstar gaat de polemiek voort over het adres van de Groninger Provinciale Staten, om te protesteeren tegen de hooge oprijping van ons budget van oorlog. Ook de andere bladen mengen zich in dien strijd. Het »Noorden" pleit voor. De Noordstar tegen. We meenen, dat het »Noorden" hier onzen steun verdient. Een adres is een moreel middel, en zoodra werkelijk in enig deel des lands een bepaalde overtuiging gevestigd is, zien we niet waarom het natuurlijk middel zou moeten gewraakt worden, waardoor de overtuiging zich uit kan spreken ter plaatse waar het behoort. Hadden we een andere kieswet, waardoor het parlement de uitdrukking werd van de overtuiging der natie, het middel zou overbodig zijn. Maar leverde de vigerende kieswet niet den minsten waarborg, dat de overtuiging des volks in haar verschillende nuances worde uitgesproken, waarom dan een zoo natuurlijk middel versmaad, om de volksovertuiging te doen spreken. De Prov. Staten zegt men, mogen geen politieke lichamen worden. En toch draagt men hun de keuze op voor het politieke lichaam onzer Eerste Kamer. Bovendien elk streven naar autonomie, elke poging tot decentralisatie is ons welkom, en al deelen we dus de strekking van het adres volstrekt niet, al achten we de begroting van oorlog voor geen merkbaar vermindering vatbaar, de question préalable van het adres achten we niet twijfelachtig.

De St. Nicolaasdag, die ditmaal op Zondag invalt, gaf aanleiding tot een droevige openbaring van den volksgeest in de Utrechtsche Courant, de Arnhemse en het Noorden. Het deed ons denken aan Sainte-Beuve, die schrijver dorst van de »afgekloven kippenpooten op den kruisheuvel." Dat was fransche spotterij en fransche lichtzinnigheid. Maar ook in Holland durft men schrijven, dat de Zondag er juist een dag voor is, om zich eens op zijn gemak aan banquet te vergasten, en terwijl men den dag des Heeren met voeten treedt, roept men uit: »We laten ons onzen goeden heiligen dag van Sinterklaas niet rooven. »Consequent maar ontzettend.

Een niet minder droeve openbaring van denzelfden geest gaf ons het Noorden over de onsterfelijkheid. De Arnhemse Courant was reeds begonnen met een feuilleton, waarin de leer der onsterfelijkheid tot een sophisten dispuut tusschen wit en zwart verlaagd werd. Het Noorden ging verder en zag er niets in dan een kerkelijk dogma, en toen het Dagblad hierover zeer te recht alarm sloeg, liet de N. Rot. Courant zich zeer te onpas tot de verontrustende verklaring verleiden: dat de leer der onsterfelijkheid een kerkelijk dogma is, en dat de onderwijzer die deze leer onderwijzen dorst, strafbaar zou zijn. We betreuren dat een Nederlandsch blad den onheiligen moed heeft, zulk een gedachte neder te schrijven, maar toch achten we het gelukkig, dat thans de schoolwetmannen zich toonen zoo als ze zijn. Ze zijn ons zoodoende in den strijd tegen de schoolwet veel krachtiger bondgenooten, dan zoovelen onzer eigen geestesverwanten, die nog altijd vinden dat het »misdadig" zou zijn, aan zulk schoolonderwijs het epitheton van »Christelijk" te ontzeggen.

Het Volksblad begint meer en meer zijn reputatie van kalm en waardig orgaan te verliezen. Het heeft althans den heer Groen ge-repliceerd op een wijze, waardoor het slechts zich zelf discrediteert. Zoo we wel zien, speelt het hierbij echter hoog spel. Want de vergis-sing, waarop de heer Groen zich baseert, zal er niet zachter op worden, nu ze door den beleedigde strijder zelf zal worden aangevoerd. Het verklaart thans den strijd liever met ons te willen voortzetten. Niets zal ons aangenaamer zijn. Maar opdat de orde niet geheel te loor ga, nodigen we de redactie dan uit, voors-hands te beginnen met de beantwoording der artikelen in de Hoop des Vaderlands en in de Herant, die reeds vrij oud zijn, en toch nog steeds op antwoord wachten.

Evangelische Alliantie.

Dr. Philip Schaaf, de bekende Amerikaansche Hoogleraar, door het Comité van de Evangelische Alliantie in de Vereenigde Staten in den vorigen zomer afgevaardigd, om in Europa de uitnodiging over te brengen tot bijwoning van de algemeene Vergadering in 1870 te New-York heeft, aldaar teruggekeerd, verslag uitgebragt van zijn zending.

In een der grootste kerken van de stad, behoorende tot de zoogenaamde *Dutch Reformed Church*, heeft de spreker, daar het onmogelijk bleek op eenmaal allen belangstellenden plaats te geven, drie malen, bij drie onderscheiden gelegenheden, zijn rapport medegedeeld. Telken male was het ruime kerkgebouw digt bezet met een groote schare van Christenen met alle kerkgenootschappen, welke de gunstige mededeelingen van den afgevaardigde met blijbare vreugde en hooge ingenomenheid vernamen.

Bij een eerste gelegenheid werd, binnen een uur tijds, voor niet minder dan 15,000 dollars ingescheven tot goedmaking van de kosten der Vergadering. De president van de Amerikaanschen bank, William E. Dodge, koopman te New-York, opende de lijst met een gift van 2000 dollars, waarop andere van 1000, 500 en 100 volgden.

Dit begin is een schoon en veelbelovend voor-teken voor het welslagen eener vergadering, van welke men in Amerika verwacht en vertrouwt dat zij een gedenkwaardige dagteekening in de kerkgeschiedenis van 1870 vormen zal. Het is een onbedriegelijk teeken ook van warme en op-gewekte belangstelling welke de zaak der alliantie nu reeds bij de Amerikaansche Christenen ondervindt. Al de dagbladen van New-York, politieke zoowel als godsdienstige, gewagen van de gehouden zamenkomsten met ingenomenheid en lof. In den loop van den winter zullen niet alleen in New-York, maar ook in Brooklyn, Boston, Philadelphia, Washington, Cincinnati, Chicago, en andere voornaamste steden der Verenigde Staten voorbereidende bijeenkomsten, met 't oog op de groote algemeene vergadering in September a. s. worden gehouden.

Kerk.

Nederlandsche Hervormde Kerk.
BEROEPEN. Te Hiedren: H. A. de Baas, cand. — Te Oosterveld: N. Warmolts, te Ee. — Te Scheveningen: N. Osti, te Hattum. — Te Nieuwkoop en te Oud-Vossemeer: G. J. Vos, Fz. te Zevenhuizen. — Te Ter Aa: H. F. Westerman van Meeteren, te Aalburg. — Te Edens: W. van den Bijstel, te 's Grevelduin Kapelle. — Te Schraard: A. S. Jonstra, te Slijk Ewijk. — Te Klundert: J. D. C. Koch, te Loozer. — Te Klundert: J. E. Steenbakker Morilyon Loysen, te Oostersch. — Te Charn: H. van der Hagt, te Westbroek. — Te Dedemsvaart: J. J. Gobius dan Sart, te Raamsdonk. — Te Harderwijk: G. A. Rademaker, te Sneek.

AANGENOMEN. Te Tjansweer: Door G. H. Bleeker, te Fijnaart. — Te Groesbeek: Door J. N. van der Hoeve, laatste te Halle. — Te Lienden: Door S. S. de Koe, cand. — Te Culenburg: Door D. C. Nijhoff, te Drimmelen. — Te Beeksterzwaag: Door M. Wijs, te Goënga. — Te Lelens: Door H. Leemhuis, te Blokzijl. BEDANKT. Te Doersburg: Door H. C. van Lindonk, te Linschoten. — Te Klundert en te Harderwijk: Door H. M. M. Rappard, te Sexbierum.

Christelijke Gereformeerde Kerk.

AANGENOMEN. Te Giessendam: Door T. Hettema, te Arum.
BEDANKT. Te Heemse: Door H. O. p' Holt, te Leeuwarden. — Te Goos: Door J. Middell, te Gouda.

Liefdegaven.

De ondergeteekende maakt door deze met veel dank bekend, dat door den heer Malga de volgende giften bij hem zijn ontvangen: van N. N. te N. f 25; van den heer Rosmalen te A. f 10; van Baron A. G. de Geer te U. f 10; kollekte in de Herv. Kerk te R. (31 Oct.) f 5; idem te Janum f 5,75.

J. J. BRONS, Penn.

Wagenborgen, 20 Nov. 1869.
Voor de Chr. School door dezelfde ontvingen van P. H. v. f 2,50; van eenige vrienden te F. f 4,50; van Ds. H. ten B. te R. f 2,50; van P. R. te R. f 2,50; van eenige vrienden te Alphen f 1,60; van Mevr. V. E. te A. f 5; van A. H. N. Z. te A. f 10; van E. B. te A. f 2,50; van eenige vrienden te Sneek f 19,50; kollekte in de Chr. School aldaar f 4,30; van Ds. G. te O. f 5.

G. N. TAKENS, Penn.

Wagenborgen, 20 Nov. 1869.
De liefdegaven, ontvangen bij den heer J. H. Sloed en L. van der Haan, in een volgend nummer.

SCHOTSCH ZENDINGSKERK.

GODSDIENST-OEFENING
Zondag, 5 December 1869.
Voormiddag ten 10 ure,
en 's Avonds ten 6 ure:
Voorganger: Ds. F. W. SMITS,
Pred. bij de Herv. Gemeente te Hellevoetsluis.
Maandag, 6 December, 's Avonds ten 8 ure:
Bidstond met het oog op het te Rome te houden Concilie.

Voorganger: Ds. F. W. SMITS,
Pred. bij de Herv. Gemeente te Hellevoetsluis.
Woensdag en Vrijdag, 's Avonds ten 8 ure,
Bidstonden met het oog op hetzelfde doel,
waarbij verscheidene Sprekers voorgaan zullen.

ADVERTENTIËN.

Door 's Heeren goedheid verloorse zeer voor-spoedig van een welgeschapen ZOON, mijne geliefde Echtgenoot PETRONELLA MEIJER.
D. BUIJS.
Batavia, 6 October 1869. (847)

Nederlandsche Zendingvereening.
(Afdeling Amsterdam).

OPENBARE BIDSTOND

EN
Evangelieverkondiging,

op Dingsdag 7 December 1869, des avonds ten 7½ ure, in het Lokaal der Vereniging ter Verbreiding der Waarheid (Elandsstraat FF 439).

Spreker: Ds. G. HOOG,
Predikant te Haarlem.

Namens het Bestuur,
H. EUWES SPEELMAN,
Secretaris.

Zondag 12 en Maandag 13 December 1869 zal D. V. het nieuwe Evangelisatie-gebouw **REHOBOTH** plantage, Rapenburggracht, V. 13, worden ingewijd.

Zondag voorm. 10 ure: ZIGELER, Inwijdingsrede. Nam. 6½ ure Ds. P. HUET, Inwijdingsrede. Maandagavond 7 ure verschillende geachte sprekers, wier namen later zullen worden bekend gemaakt. (833)

MEID ALLEEN.

Men verlangt tegen 1 Februarij te Arnhem, in eene Burgerhuishouding, een fatsoenlijk meisje van de P. G. en zacht van humeur. Zij die prijs stellen op den dienst des Heeren, zullen de voorkeur genieten. Loon naar bekwaamheid. Brieven franco, onder No. 459 of in persoon bij den Boekhandelaar H. B. BREIJER, te Arnhem. (860)

Een onderloos Meisje, oud 25 jaar, zoekt eene betrekking als

KEUKENMEID

in een Christelijk gezin. Zij is van goede getuigschriften voorzien. Brieven franco onder letter B. bij den Boekhandelaar JOH. WILMES, te Almelo. (853)

SERAPHINE-ORGEL.

Door sterfgeval wordt te koop aangeboden een **SERAPHINE-ORGEL** met *Vrij Pedaal*, sterk 13 stemmen. Bij het gebruik van het Pedaal is nog een aparte *windmaking*. Genoemd Orgel is uitsluitend geschikt voor eene dorpskerk. Nadere inlichtingen zijn te bekomen met franco Brieven onder letter A., bij den Boekhandelaar G. F. CALLENBACH, Nijkerk ald Veluwe. (848)

BAZAR VOOR SUMATRA.

De Zustersvereniging van het Java-Comité neemt de vrijheid te herinneren, dat zij voornemens is, zoo de Heere wil, hare Bazar te houden op Dingsdag 14, Woensdag 15, Donderdag 16 en Vrijdag 17 December e. k. 's morgens van 10 tot 4 ure, en 's middags van 6 tot 9 ure in het gebouw der Vereniging ter Verbreiding der Waarheid in de Elandsstraat alhier. De opbrengst daarvan is bestemd tot vrijkoop van Pandelingen op Sumatra.

Hoogst aangenaam zal het haar zijn met een talrijk bezoek vereerd te worden. Mogten eenige vrienden der zending nog een of ander voorwerp voor de Bazar willen zenden, met ware erkentelijkheid zal zulks nog in ontvangst genomen worden in bovengemeld gebouw of bij de Bestuursdieren.

Mej. Wed. G. VAN WIJK, geb. POLLEN,
President, Rozengracht D.D. 513.
Mej. SPITS, Secretaresse, Palmgracht
Q. Q. 903.

Amsterdam, December 1869. (850)

SERAPHINE ORGELS.

Heerenstraat, 88 293, Amsterdam.
In het Magazijn van GEBROEDERS KNIPSCHIEER vindt men de grootste keuze **ORGELS**, 5 octaaf, van af f 45; voor Zangvereeningingen als ook voor huisgebruik aan te bevelen, wegens goedkoopheid en soliditeit. Vijf jaren wordt er voor ingestaan. Twee bespeelde **SERAPHINE ORGELS**, met 2 registers, even als nieuw, voor f 27. Brieven franco aan het Magazijn, Heerenstraat 88 293. (650)

Naar Amerika.

Onze gerenommeerde expeditie op AMERIKA blijven wij als de soliditeit dienst met vertrouwen aanbevelen. Zoowel onze Agenten als wij verstrekken inlichting kosteloos.

PRINS & ZWANENBURG.
Groningen, Bloemstr. O. 224 PRINS & ZWANENBURG.
Hartingen, Voorstr. C. 72 BURG.
Amsterdam, Dam b.d. Visehst. J. 635 KOPPE & VAN
Rotterdam, Toerijstijn 38 DEN ENDE. (522)

Onder hartelijke dankbetuiging meldt de Ondergeteekende, dat door hem op de Circulaire in de Heral (zie No. 44 van Vrijdag 29 Oct.), aanbevolen door Ds. J. J. A. PLOOS v. AMSTEL en Mr. G. T. VAN MARLE, ontvangen is: uit den vrede van F. V. f 50; uit Nederland niels. 2 Cor. 9: 6-8.

Wagenborgen, J. J. BRONS, Penningm.
27 Nov. 1869.

Volgaarne verklaart ook de Ondergeteekende, volgens ingewonnen informatie, dat de zaak der Evangelisatie te Wagenborgen ondersteuning waardig is, en beveelt hij daarom de werkzaamheden van den Evangelist MALGA ten zeerste in de Christelijke liefde aan.

Sneek, G. A. RADEMAKER,
3 Nov. 1869. Predt. (835)

Evangelisatie te Haarlemmermeer.

Dankbaar vermeldt de ondergeteekende, dat door hem in de maand November de volgende giften ontvangen zijn:

Door Ds. Hoog, van C. d. H., f 60,—; door Ds. Haselbroek, van N. N. f 12,37½; door Ds. Posthumus Meijjes, van N. N. f 25,—; A. en H. W. f 50,—; door W. J. Krul, uit een busje f 1,17; door W. t Hart, uit twee busjes f 4,07; door Ds. v. W., uit een busje f 1,25; door Mej. Hissink, van N., te U. f 1,—. Drie gebouwen, vier Chr. Volksbibliotheken met Bijbel en Traktaat-depôts, vier Zondagscholen, twee Chr. Naai- en Breischolen; eene Jongelingsvereniging zijn tot stand gekomen, terwijl er nog op zes onderscheidene plaatsen geregeld Godsdienstonderwijs aan jongen en ouderen wordt gegeven. Een gebouw is nog niet geheel voltooid, en twee gebouwen zijn inwendig nog niet geveerd. Evenwel wordt in ieder der drie gebouwen toch geregeld geëvangeliseerd. Voor dit een en ander is veel geld noodig, wat wij vragen en verwachten van Hem, Wiens al het goud en zilver is, en Die genadig Zijne vrienden en vriendinnen wil gebruiken om het ons te doen toekomen tot verheerlijking van Zijnen Naam.

E. J. VAN WISSELINGH J.P.zn., Predt.
Hoofddorp, 30 Nov. 1869. (840)

Huishoudster.

tegen Februarij e. k. Zij is genegen de geheele huishouding zonder het behulp eener Meid op zich te nemen. Brieven franco onder letter A., bij den Boekhandelaar H. HOEKER, Heeren-gracht bij de Wolvenstraat, alhier. (851)

Oude Leije.

Mark. 6: 48a.

Lees, och lees dit!!!

Onder tal van moeiten en bezwaren zijn de vrienden te 'Leije' dan weder twee maanden verder. Bij dadelijke aanwending van alle giften tot afbetaling kunnen ze niet op de bepaalde tijden het verschuldigde voldoen. Van de nog zoo aanzienlijke schuld moest voor eenigen tijd f 600 afbetaald worden. Een der broeders, die het zijne noodig is, stelde zich in der tijd borg ten einde de Evangelisatie-locales, zoo dringend noodig, te verkrijgen, en om nu die f 600 af te doen, stelde hij zich weder borg, ten einde ze voor eenigen tijd op rente te bekomen. Thans echter moet hij van de vruchten zijns lands bedoelde som terug betalen!!!

Hij hoopt, dat, eer het hem in ongelegenheid bringe, de Heere het velen in 't hart zal geven, de schuld, welke op de Evangelisatie-locales drukt, te helpen aflossen. Hij schrijft mij: "Over de Evangelisatie (het werk n.l.) heb ik op dit heden geen lust te schrijven. Deze zaak moet eerst opgeruimd zijn. Onze Vader in Christus leeft: dat zij onze troost; — Hij zorgt: dit zij onze sterkte onder al de moeite en strijd. Hij leidt ons dan verder in den weg van zelfverloochening."

Eene eerste plaats behooren de volgende giften in te nemen, die wel door J. M. Remeijn afzonderlijk zijn verantwoord 1), maar door mij te zamen met de andere niet. Ik hoop, dat de geachte gevers en bezorgers mij dit niet ten kwade duiden: het geschiedde zonder opzet.

Bij Dr. A. Capadose, van mevr. Hovy f 2,50; E. B., te 's Hage f 10; H. J. K., te Leiden f 10; door Ds. Gunning van N. N. f 2,50; N. C. W., te 's Hage f 2,50; A. A. v. S., te Hattum f 1,48½; d. B., te 's Hage f 10; B. B., te 's Hage f 12,37½; H. d. Z., te 's Hage f 3; Bar. v. H. v. L. en twee vrienden f 30; mej. G. v. d. L. f 8; mej. J. A. R., te Alphen f 10; IJ, te 's Hage f 10; mej. W., te Zeist f 2; van eenige vrienden te Loosduinen f 10; N. N., te Rotterdam f 2,97½.

Bij J. M. Remeijn, van eenige vrienden te Fijnaart f 9,60; S. B., te 's Hage f 3. De volgende giften zijn na 20 Sept. ontvangen:

Bij Ds. Rappard, van mej. Prima f 2,50; bij Ds. Vos, door v. d. B., te Arnhem van eenige vrienden te Elst f 10; bij Ds. Felix door den heer J., uit Haarlem f 17; bij Remeijn, van L. B., te Cortegne f 10; bij Ds. Felix, van N. N., uit Dalfsen f 1; M., te Arnhem f 10; mevr. v. T., te Middelburg f 2,79; bij Remeijn, van J. Mr. de Jonge, te Z. (jaarl. gift) f 2,50; J. F. B. N., te L. (int. van vroeger) f 5, (even als de vorige vroeger vermeld); bij Ds. Rappard, van B., te Goes f 19,80; bij K. Tietema, van D., te Leiden, postw. f 6; door Ds. van Dijk, mej. K., te Arnhem f 1,48½.

Den milden gevers dank te zeggen voor zoo liefelijke bewijzen, dat de vraag om hulp niet te vergeefs kwam, doen de broeders te 'Leije' met een hart, dat erkent, alle weldaden onwaardig te zijn. Ootmoedig dank betuigen ze dus aan alle vrienden, die hen tot hietoe hielpen. Maar hun nood is nog drukkend, te meer daar ze zelf werkelijk niets kunnen. Ook de broeder, die reeds zoo veel deed als hij kan, ja, meer dan hij kon, kan zich niet meer opofferen, dan hij tot nu toe deed. Dit maakt de broeders daar ter neergeslagen. Neige de Heere, wiens zaak zij dienen, vele harten om nog hulp te verschaffen, opdat Zijn Naam geprezen worde!

Tenz, bij Franeker, K. TIETEMA.
20 Nov. 1869. (829)

1) Zie Heral van 23 Julij l.l. onder de Liefdegaven.

Heden verschijnt bij C. MOKKS Jzn. te Dordrecht en is alom te bekomen, een flink boek voor jongens en meisjes van 8-14 jaar getiteld:

FRANS STERN

OF
LEVEN VOOR EEN DOEL.

Vrij uit het Engelsch, door
G. HERMANS

Hoofd-Underwijzer der Christelijke School te Dordrecht.

In prachtbandje met 4 keurige plaatjes. Prijs f 1,90. Terwijl wij de dingen dezer aarde wettig mogen, ja, moeten behartigen, moeten wij ons leven wijden alleen aan de dingen van Gods koninkrijk!

Eerste, Tweede, Derde en vierde

TAALBOEKJE.

bevattende oefeningen voor de verschillende klassen der lagere school, door
G. GRINEVELD,

Hoofd-Underwijzer der Christelijke School te Workum.

De Hoop des Vaderlands zegt in haar No. van 17 Nov. omtrent deze werkes: "eene zoo goed ingerichte als doeltreffende verzameling van taal-oefeningen, geleidelijk, echt practisch en zeer ten gebruike aan te bevelen. In handen van een goed onderwijzer kan 't niet anders of deze boekjes moeten gewenschte vruchten voor het taalonderwijs afwerpen. M. D. v. O. Van denzelfden schrijver verschijnt mede:

Mijn letters zijn prentjes.

Drie platen met handleiding, te zamen f 1,—.

(814)

Bij KEMINK EN ZOON verschijnt heden:

NEDERLAND

voor GERSTACKERS jonge vrienden,

DOOR
H. B. VAN LUMMEL.

Met 2 gekleurde Platen.

In net geïllustreerd omslag f 1,25.

Gebonden f 1,60.

Gerstacker's Europa

VOOR JEUGDIGE NEDERLANDERS.

Uit 't Hoogduitsch door H. B. VAN LUMMEL.

Met een Kaartje en Platen.

Ingenaaid f 1,10. Net gebonden f 1,40.

Mede is bij hen verschenen:

GODSDIENSTIGE EN ZEDELIJKE ZANGEN

voor Kinderen, naar ISAÏA WATTS.

DOOR
NICOLAAS BEETS.

Met 15 Platen. (841)

Prijs ingenaaid f 1,25. Gebonden f 1,50.

Uitgave van J. H. VAN PEURSEM, te Utrecht:

TER VERSPREIDING OP ZONDAGSCHOLEN.

Deze week verschijnen de volgende

NIEUWE KERSTBOEKJES.

J. H. VAN LINSCHOTEN.

HET LOMPENMEISJE

OF EENE DOODE OP KERSTFEEST.

Prijs f 0,15.

25 Ex. f 3,—; 50 Ex. f 5,62½; 100 Ex. f 9,75.

H. J. VAN LUMMEL.

De eerste en de laatste Kerstboom van Mina Vorder.

Prijs f 0,15.

25 Ex. f 3,—; 50 Ex. f 5,62½; 100 Ex. f 9,75.

J. P. SCHABERG.

TWEE BEZOeken IN DE WONING VAN VADER REITER.

Prijs f 0,07½. 25 Ex. f 1,50. 50 Ex. f 2,50.

E. J. VEENENDAAL.

"NATHAN! DE MESSIAS IS GEKOMEN!"

Prijs f 0,07½. 25 Ex. f 1,50. 50 Ex. f 2,50.

P. VERGERS.

Uit de vreeze des doods gered naar ziel en ligchaam.

Prijs f 0,07½. 25 Ex. f 1,50. 50 Ex. f 2,50.

J. VAN ZANTEN.

KERSTAVOND IN DE HUISKAMER.

Prijs f 0,07½. 25 Ex. f 1,50. 50 Ex. f 2,50.

Deze zes te zamen in gekleurd glaciez omslag f 0,50.

Uitmunten geschikt voor Prijsjes:

TIEN VERSCHILLENDE KINDERWERKJES

VAN

W. ZIETHE.

Allen met een keurig Plaatje in kleurendruk.

Prijs per stuk f 0,30. 25 Ex. gesorteerd f 6,25.

GRIETJE EN HARE KINDEREN,

door den Schrijver van

"Jessica's eerste Gebed" en "Jessica's Moeder."

Met eene Voorrede van

Dr. Ph. J. HOEDEMAEKER.

Prijs f 0,60.

Nog voorhanden:

P. HUËT.

De altijd Nieuwe Geschiedenis.

Prijs f 0,07½. 25 Ex. f 1,50. 50 Ex. f 2,50.

TWAALF KINDERVERSIES.

Prijs f 0,10. 25 Ex. f 2,—. 50 Ex. f 3,75.

100 Ex. f 6,50.

(6e duizend.)

Geen plaats voor het Kindeken.

Kerstgeschenken voor Kinderen. (Arm en rijk.)

Prijs f 0,07½. 25 Ex. f 1,50. 50 Ex. f 2,50.

(10e duizend.) (844)

Bij ZALSMAN te Kampen, is verschenen:

EENE NIEUWE SERIE

TRAKTAATJES

over de Bijbelsche geschiedenis,

in 48 soorten, à 4 Bladz., met een plaatje.

door A. C. DE ZWART. (857)

Prijs per 100 stuks f 1,—; per 500 f 4,25,

die ter uitdeeling op Zondagscholen bij gelegenheid der aanstaande feestdagen, zeer worden aanbevolen, alsmede:

Kinder-Almanakje, 1870 f 0,05.

Lelie, W. J. v. d., De groote blijdschap. Een Kerstgeschenk f 0,10.

Veenendaal, E. J., Welkom t' huis. Een Kerstverhaal f 0,10.

Schaberg, J. P., Onderzoek de Schriften. Gekleurde plaatjes met versjes f 0,50.

Ook verkrijgbaar in 2 stukjes. f 0,25.

Zwart, A. C. de, Bijbelsche Tafereelen voor de jeugd. Met zwarte plaatjes f 0,60.

Ook verkrijgbaar in 2 stukjes. f 0,30.

Al deze werkes, bij getallen, tegen verminderten prijs.

Kaartjes voor Zondagscholen, op wit en gekleurd karton. Per 300 stuks. f 1,50.

Bij den Boekhandelaar H. HOEKER te Amsterdam, zijn verkrijgbaar gesteld:

Geïllustreerd Zendingblad voor het Huisgezin.

ORGAAN VAN HET JAVA-COMITÉ.

onder redactie van T. M. LOOMAN.

1e Jaargang 1869. Prijs f 2,—.

En de volgende uitgaven van de Nederlandsche Zondagschool Vereniging:

Goddelijke uitredding op het Kerstfeest.

Naar het Hoogduitsch door T. M. LOOMAN.

Prijs 10 Cents, 100 Ex. f 7,50.

Zangbundel voor School en Huis.

Prijs f 0,20; 50 Ex. f 8,50; 100 Ex. f 15,—; 1000 Ex. f 140,—.

GESPREK TUSSCHEN VADER EN KIND.

Door Ds. N. H. DE GRAAF.

Pri

De Vier en Twintigste Aflevering van de CATECHISMUS-LEERREDENEN van Prof. J. J. VAN OOSTERZEE, ligt ter verzending gereed. De Vijf- en Zes en Twintigste afleveringen verschijnen vóór 15 December. --- Tot dien tijd staat de Intekening nog open. --- Na het verschijnen der Zes en Twintigste Aflevering wordt de Intekening gesloten en het werk onherroepelijk met f 1.30 verhoogd.

Bij KEMINK EN ZOON is heden verschenen, en alom verkrijgbaar:

DE SCHEPPING.

EEN GEDICHT VAN

J. J. L. TEN KATE.

Volksuitgave. (3e Druk).

Met geïllustreerde omslag . . . f 1.—
Gebonden in net linnen band . . . f 1,40

Van de uitgave in 8° met de AANTEKENINGEN, en gebonden in netten band met gouden stempels à f 3,90, zijn mede nog exemplaren verkrijgbaar. (842)

Bij J. BIJLEVELD te Utrecht is verschenen:

EMANUEL MORTON,

of alles voor den Heer!

Een verhaal op waarheid gegrond,
door Anna Shipton.

Uit het Engelsch, door ELIZ. FREYSTADT.

Prijs ingenaaid f 1,30; in linnen bandje f 1,60.
Aan beminnars van goede godsdienstige lectuur wordt dit boekje zeer aanbevolen.

D. R. CAMPHUYSEN,

Uitgezochte stichtelijke Gedichten,

met aantekeningen van

JAN KOPS, Emer. Hoogleraar te Utrecht.

Tweede Druk.

Prijs ingenaaid f 1,20; in linn. bandje f 1,50.
Dit bundeltje bevat veel schoons en is der lezing overwaardig.

Voor scholen, catechisatiën en huisgezinnen.

De Twaalf Artikelen des Christelijken geloofs,
in Plano met allegor. rand, groot 73 bij 55 Ned.
duim, gedrukt in 5 kleuren met goud en zilver.
Prijs f 0,90. (764)

Uitgaven van W. H. KIRBERGER.

MAGDALENA.

Evangelisch Jaarboekje voor 1870.

ONDER REDACTIE VAN

J. A. SCHURMAN Johz. en **L. R. BEIJNEN.**

Prijs f 2,90.

SCHEURKALENDER

VOOR DE

Huiskamer van het Christelijk gezin
voor 1870.

Deze Kalender bevat 365 blaadjes, waarop de dag en datum van de maanden des jaars, de getijden der maan, de Christelijke feestdagen en de verjaardagen van het Koninklijk Huis zijn vermeld, en voorts een met groote letters gedrukte

DAGTEKST

benevens herinneringen aan merkwaardige gebeurtenissen in de Geschiedenis der Kerk en des Vaderlands.

Het doel van dezen Kalender is, om te worden opgehangen in de huiskamer, en van de 365 aan elkander gehechte blaadjes wordt iederen dag een afgescheurd. De Scheurkalender is daartoe geheel op een emblematisch practisch in kleuren gedrukt karton, zoodat deze nieuwe soort van Bijbelsche Almanak tevens een sieraad is, dat aangenaam en weldadig tot oog en hart beiden spreekt. Het geheel is niet grooter dan 40. schrijfformaat, en nergens kan dus de ruimte tot plaatsing ontbreken.
Prijs f 0,90.

De Christen leeraar en huisvriend,
NOG SPREKENDE NADAT HIJ GESTORVEN IS. (816)

BIJBELSCHE DAGBOEK,

verzameld uit de Schriftelijke Nalatenschap van
Dr. T. C. R. HUIJDECOPER.

Met Portret. Prijs f 5,25, in linnen band f 6,50.

DEGELIJKE BOEKWERKEN.

Dr. LIVINGSTONE'S Ontdekkingsreizen enz. in de binnenlanden van Afrika, 386 pag., met 130 houtgravuren. Prijs f 2,60, nu f 1,40.

ED. VOGEL'S Reizen, Ontdekkingsreizen enz. in de binnenlanden van Afrika, door HERM. WAGNER, 389 pag., met 110 houtgravuren. Prijs f 2,75, nu f 1,40.

DE NIEUWSTE ONTDEKKINGEN aan de Westkust van Afrika. Reistogten, Jagtavonturen enz. door HERM. WAGNER, 400 pag., met 90 houtgravuren, vert. door H. M. C. VAN OOSTERZEE. Prijs f 2,50, nu f 1,40.

DE FRANKLIN-EXPEDITIE en haar afloop, groote ontdekkingsreizen enz. in de Poolgewesten van Amerika, door HERM. WAGNER, 356 pag., met 100 houtgravuren, vert. door CORSTIAAN DE JONG. Prijs f 2,20, nu f 1,40.

DE NIPPONVAARDERS. Reizen enz. van PERRIJ en Lord ELWIN, door Japan, de Lioe-eilanden enz., bewerkt door Fr. STEGER, 387 pag., met 160 houtgravuren. Prijs f 3,50, nu f 1,80.

Ieder werk is geheel compleet en dus afzonderlijk verkrijgbaar.
De vijf werken, 1924 pag. druks, met 590 houtgravuren, te zamen nu f 6,50.

De aandacht wordt op deze hoogst belangrijke werken gevestigd, welke zoowel door inhoud als keurig uiterlijk, voor LEESGEZELSCHAPPEN en GESCHENKEN zijn aan te bevelen. (826)

Verkrijgbaar bij den Boekh. D. BOLLE, te Rotterdam, en alom te ontvinden. Brieven en geld franco.

Bij den Erven LOOSJES te Haarlem, is verschenen:

HEEMSKERK'S VAL.

EEN VERHAAL DOOR

E. GERDES.

2 Deelen. Prijs f 5,50.

Deze eerste aflevering van het romantisch gebied van bovengenoemde schrijver, maakt grooten opgang en is bij alle Boekhandelaars ter inzage verkrijgbaar. (839)

Bij den Boekhandelaar M. J. VISSER, te 's Gravenhage, ziet heden het licht:

HET LAATSTE WOORD.

Toespraak na de onthulling van het Nationaal Gedenkteken in het Willemspark te 's Gravenhage, 17 November 1869,

DOOR

J. J. VAN OOSTERZEE.

Derde Duizend. — Prijs f 0,25.

Mede nog eenige exemplaren te bekomen van:

De eerste Steen.

TOESPRAAK GEHOUDEN IN HET WILLEMS-PARK TE 'S GRAVENHAGE,
17 November 1869.

Door J. J. VAN OOSTERZEE.

TWAALFDE DUZEND.

Prijs f 0,30. (830)

Feestgeschenken.

CHRISTELIJK GEDENKBOEK,

DOOR

P. HUET.

In net linnen band en relief . . . f 2,25.
Idem, verguld op snee . . . f 2,60.
Dit is zoo ingericht, dat het evenzeer tot Dagboek als tot Vrienden-Album kan dienen.

DE MIDDELAAR GODS

EN DER

MENSCHEN.

DOOR

J. J. L. TEN KATE.

In 4° formaat. — Met 10 keurige platen, in Prachtband . . . f 6,50.

Alom verkrijgbaar, alsmede bij den Uitgever J. J. H. KEMMER, te Utrecht. (828)

Uitgaven van G. J. REITS.

F. van Kooij, Geschiedenis der Christelijke kerk (600 bl. gr. 8°) f 2,—.

Het eerste gebed van Jessica, Vijfde dr. 20 Cts. Jessica's moeder. 20 Cts.

Deze beide boekjes gesorteerd: 100 ex. f 17,50. Twee kinderen die den hemel zoeken. (Een Kersverhaal). Derde druk. 20 Cts.; 25 ex. f 4.

Stillen in den lande, door E. QUANDT, Pred. te 's Hage. Tweede druk. 25 Cts.

God is een Hoorder der gebeden. (Kersverhaal). Tweede druk, door F. VAN KOOIJ. 7½ Cts.; 25 ex. f 1,50.

Winslow, De weg naar het Vaderland. (Voor Nieuwjaar). 10 Cts.

Die Mij vroeg zoeken zullen mij vinden, door F. VAN KOOIJ. 7½ Cts.; 25 ex. f 1,50.

De kleine Emmie. 5 Cts.; 25 ex. f 1,10.

Het kind dat op Jezus wachtte. 5 Cts.; 25 ex. f 1,10.

Zestel Leerreken over den verloren Zoon, door H. E. GRAVEMEIJER, Pred. te Onstwedde. 60 Cts.

Zestel nagelaten Leerreken van wijlen Dr. W. H. KRUIJ, Pred. te Groningen, vermeerderd met levensbeschrijving en zalig sterfbed, enz. 2e Druk. 65 Cts.

Hoe de Heere Jezus zich aan mijne ziel verheerlijkt heeft, door EVERET ZUBLI. 10 Cts.

Overzicht van de volken en godsdiensten der aarde, door F. VAN KOOIJ. (Met een fraai zendingskaartje). 30 Cts.

De Geschiedenis van den armen Frits. 3 Cts.; 25 ex. 60 Cts. (787)

Voor jongens met een Hollandsch hart onder den riem!!!

Geen boekgeschenk zal een Vaderlandsehe jongen bij de aanstaande feesten zoo welkom zijn, als een ex. van:

Hoe Nederland van een Republiek een Koninkrijk werd.

verhaald door

P. H. WITKAMP.

Dit boekje van den populairen waarheidlievend Schrijver is, net gebonden en met drie fraaie platen versierd, tegen f 1,90 te bekomen in elken welgesorteerde boekwinkel. (785)

Dordrecht. De Uitgever J. P. REVERS.

Ottillie Wildermuth.

DE KLUIZENAAR IN HET BOSCH.

Eene Kersgeschiedenis uit Amerika. Prijs 25 Cents; 50 ex. f 5,50; 100 ex. f 10,—.

Zutphen bij J. H. A. WANSLEVEN & ZOON. (767)

J. H. VAN PEURSEM, te Utrecht, gaf uit:

P. VERGERS,

ELBERT HUIK OF DE VERVOLGER.

EENE BLADZIJDE UIT DE GESCHIEDENIS VAN NEERLANDS LIJDEN.

Met 4 Platen in kleurendruk.

Prijs f 1,50. Gebonden in linnen f 1,90. (845)

Voor f 3.60 in plaats van f 12.20.

Het uilmuntende Boekwerk van Ds. D. MOLENAAR.

DE KERK DES HEEREN,

overeenkomstig het Woord van God, 3 lijvige Deelen in gr. 8°. 1549 bladzijden. Dl. 1, 2 het Oude Verbond. — Dl. 3 het Nieuwe Verbond. (825)

Verkrijgbaar zoolang de voorraad strekt bij den Boekhandelaar D. BOLLE te Rotterdam, en op Bestelling alom. Brieven en geld franco.

Bij P. K. BRAAT, te Dordrecht, is van de pers gekomen:

DE BRIEF VAN JACOBUS.

Eene Bijdrage tot de kennis der Oud-Christelijke Litteratuur en Leer,

DOOR

Dr. A. H. BLUM.

Prijs f 3,20. (819)

Uitgave van J. H. VAN PEURSEM, te Utrecht:

M. G. W. BRANDT.

Dienende Liefde,

EEN BOEK VOOR HET HUISGEZIN. Vertaald onder toezigt, met voorrede van J. J. L. TEN KATE.

218 Bladzijden compres gedrukt.

Prijs ingenaaid f 1,80. Gebonden f 2,25. (813)

Door W. J. VAN NAS, te Gorinchem, Firma G. F. GEZELLE MEERBURG, is uitgegeven en bij alle Boekhandelaars verkrijgbaar gesteld:

De Familie Claremont

of de

ZALIGSPREKINGEN.

Met fijne Plaatjes. Uit het Engelsch vertaald, door G. H. van Lingen, te Zetten.

Prijs ingenaaid 35 Cts.; keurig gebonden 50 Cts.

H. J. CAMPEN, Boekhandelaar te Sneek, heeft uitgegeven:

WILLIAM REID.

Stroomen uit Libanon.

Met een aanbevelend Voorwoord van

Ds. G. A. RADEMAKER,

Predikant te Sneek.

Compleet in 4 afleveringen à 70 Cts.

De Prospectus, waarin de inhoud volledig is opgegeven, zoodat de 1e Aflevering is in alle Boekwinkels voorhanden, of op aanvraag verkrijgbaar. (849)

Ds. J. J. Krul, Predikant te Katwijk. Eenige hoofdstukken van de Belijdenisschriften der Hervormde Kerk verklaard en ontwikkeld. Prijs f 0,50.

Keur van Psalmverzen voor Scholen, Catechisatiën en Huisgezinnen. Prijs 20 Cts.; 25 exempl. f 3,75.

W. Reid, Het bloed van Jezus. Prijs f 0,50.

L. Tinhoft, Van Babel naar Jeruzalem. Prijs f 0,90.

Bij den Boekhandelaar H. HOVEKER, te Amsterdam, is verschenen:

Helena en haar huisgezin. Een geschiedverhaal uit Rome, tijdens de eerste eeuw onzer jaartelling, uit het Engelsch, met een inleidend woord van Ds. M. COHEN STUART. 2 deelen. Prijs f 2,80; in fraaijen band f 3,40.

De Geuzen. Een verhaal uit den tachtigjarigen oorlog, door J. B. DE LIEFDE, uit het Engelsch, met een woord van aanbeveling van J. DE LIEFDE. 2 deelen. Prijs f 2,70; in fraaijen band f 3,30.

Hoe het morgenrood van Italië in nacht verkeerde. Uit het Engelsch, door C. S. ADAMA VAN SCHIELEMA, met 16 platen. Prijs f 1,90; in linnen band f 2,60.

Frank Layton. Eene Australische geschiedenis, met 26 platen. Prijs f 2,80; in linnen band f 3,90.

Zes Verhalen. Uit het Hoogduitsch, van H. R. WULLSCHLÄGEL. Ieder met een plaat.

De twee Neven. Tafereel uit het tijdperk der Franse revolutie. Prijs f 0,40.

Gustaaf Kolb en zijn gezin, of de kracht des Evangelies. f 0,30

Gods stem op de wateren f 0,30

Vader en Zoon f 0,30

Eene ontmoeting op reis. f 0,30

De Kannibaal en zijn gerangene f 0,30

Bij den Boekhandelaar en Drukker D. DE KONING, te Rotterdam, is verkrijgbaar:

DE GRAVENZOON IN DE HUT.

KERSTVERHAAL door A. F. PISTOOR, Schrijver van 'de Arme Koois en het Scheepje op den Kerstboom'.

Met gelithogr. Plaat en Titel.

Prijs 15 Cts.; 25 ex. f 3,50; 50 ex. f 6,—; 100 ex. f 10,—.

De prijs per 100 was in de vorige Annoncie abusief.

Alsmede nog eenige weinige exempl. van

HET SCHEEPJE OP DEN KERSTBOOM.

Met Plaatje.

Prijs 10 Cts.; 25 ex. f 2,25; 50 ex. f 3,50; 100 ex. f 6,50. (834)

VIJFTIEN PLAATJES MET BIJSCHRIFT.

VERSIES en TEKSTEN om uit te deelen onder jong en oud op school en elders:

8 Verschillende nummers, elk nummer vijftien plaatjes bevattende in omslag Prijs per nummer 15 Cents.

Van deze plaatjes, bestemd voor de Zondagscholen zijn reeds duizende nummers verkocht. Zij zijn voor kinderen zeer geschikt om van buiten te leeren, te kleuren, enz.

Uitgever J. C. GOOSSENS, Boekhandel, Sint Luciensteeg te Amsterdam en verder alom te bekomen. (822)

Bij den Boekhandelaar H. M. BREMER, te Amsterdam, is verschenen:

ANNA,

of de kracht des geloofs, geopenbaard in een kind.

KERSTGESCHENK door L. DE LEEUW, voormalig Leeraar in Israël, thans Philog. Dr. en Predikant bij de Presb. gemeente onder de Israëlieten te Detroit in Michigan, Amerika.

Prijs 20 Cts.; 25 ex. f 4,50; 50 ex. f 8,—; 100 ex. f 15,50. (838)

Bij de Boekhandelaars H. DE HOOGH & Co. Amsterdam, is van de pers gekomen:

Een stel Nieuwe Werken:

DE WEVERSKNAAP,

OF

Schetsen uit het leven van den grooten Afrikaanschen reiziger

DAVID LIVINGSTONE,

DOOR

H. G. ADAMS.

uit het Engelsch vertaald door E. GERDES.

Postformaat, 260 pag. met 3 platen. Ingen. f 1,60; gebonden in linnen f 1,90.

MARIANNE, OF HET LICHT DES HUIZES,

Naar den Vierden Druk, uit het Engelsch vertaald door

E. GERDES.

Postformaat, 370 pag., met een plaat voor den titel. Ing. f 1,90; geb. in linnen f 2,25.

DE ARRESLEË.

EEN VERHAAL UIT DEN TEGENWOORDIGEN TIJD,

DOOR

ZIONIA.

Postformaat, 225 pag., met een plaat voor den titel. Ing. f 1,30; geb. in linnen f 1,60.

HERINNERINGEN EENER NAALD,

DOOR

MIL. COURIARD.

Vrij uit het Engelsch vertaald door ZIONIA.

Postformaat, 200 pagina's. Met 8 platen. Ingenaaid f 1,60; gebonden in linnen f 1,90.

VAN RINSUM'S

Voortdurend Postzegel-Album,

met eene beschrijving der Postzegels in Vier Talen, groot Kwarto formaat, is op aanvraag alom voorhanden:

Prijs ordinair papier in cartonnen band f 2,50

best papier in cartonnen band f 6,—

best papier in linnen band, verguld op snee f 7,50

best papier in chagrin lederen band, verguld op snee f 10,—

Een groot assortiment voor de Zondagschool.

H. DE HOOGH & Co., te Amsterdam, zullen binnen weinige dagen uitgeven:

EEN AANTAL DIVERSE BOEKJES,

uitemend geschikt voor Kersfeest-Geschenkjes; de Titels zijn:

Elia's Rozenkroon, of het zal herleven. De Marskramer, of wie is de dief? Nelly Herbert, of ik ben met u al de dagen.

Twaalf Duizend en Honderd twintig duizend Gulden en de ontvreden slinger. Matje en Tom. De kleine Wim, of God weet het 't beste. De Gens. Nellys Nieuwjaarsdag.

Wie is de dief? of het verloren zakmes. Uit de duisternis tot het licht. De Gulden regel. Hendriks droom en zijne gevolgen.

De beproevingen van Letje Young. De vaderloze, of Waarheid en Eerlijkheid. Eduard's zegepraal. Eduard's zegepraal.

Eduard Jonas en Mof, de poes. De helle boom, of vertrouw altoos op God. De moedige kleine Tom, of God behoed kleine kinderen.

Wat er van Wim's ledigloopen kwam. Verloren en gevonden. Hendrik Harris, de kruideniersjongen.

Dick's val en zijne Gevolgen. De bloem der kinderen. Valsehe en ware vrienden.

BIJVOEGSEL,

behoorende tot de HERAUT van 3 December 1869, N°. 49.

Vrijmaking der Kerk.

IV.

Vang een vogel in de vrije lucht. Sluit dien eerst op in een kooi. Neem hem dan uit die kooi, en bind hem met een koord aan de kruk, — en gij zult een duidelijk beeld hebben, van wat de Staat in 1816 en 1852 met de »Gemeenten Christi» in deze landen heeft gedaan.

Die »vogel in de vrije lucht» was onze hervormde gemeente van vóór 1816.

Die »vogel in de kooi» is ze door het Besluit van 1816 geworden.

Die »vogel op de kruk» is ze thans nu het Besluit van '16 in dat van '52 is verzacht.

Daarom protesteerden we tegen hen, die zeggen, dat de kerk sinds '52 haar vrijheid heeft teruggekregen.

Want zeker »de vogel op de kruk» kan een eindweegs opvliegen, maar toch is hij niet vrij. Hij blijft aan het koord, die koorde aan de kruk gebonden. En al ziet menigen van ver de fijne koorde niet, zij is er toch, en de vogel voelt haar zeer wel.

Maar niet minder krachtig is ons protest tegen hen, die wel de Besluiten van '16 en '52 willen wegnemen, maar liefst de creatuur der Besluiten (de Synodale organisatie) lieven staan.

Dat zou zijn wel de koorden van de kruk, maar niet den vogel van het koord losmaken. En laat ge den vogel met het koord wegvliegen, dan blijft hij in zijn vlucht belemmerd, en raakt straks het koord in de twijgen van een boom verward, dan derft hij zijn vrijheid voor altijd.

Daarom stelden we dan ook aan den Staat niet slechts een tweevoudigen, maar een driedubbelen eisch. Niet maar intrekking van het Besluit van '16 en intrekking van het Besluit van '52, maar ook het nemen van een overgangsmaatregel, waardoor we niet slechts van den Staat, maar ook van zijn creatuur: het Synodale wezen, verlost werden.

Wie de curatele opheft, moet den gerehabiliteerde ook vrijmaken van zijn curator: in casu, de Synode.

Deed de Staat dit niet. Nam hij zonder meer de Kon. Besluiten terug, dan begrijpt ieder, wat gebeuren zou.

Het Synodale wezen zou dan eenvoudig blijven wat het is. Het Staatscreatuur zou onze kerk blijven overheerschen, en ook onze ziele de ervaring zijn, dat het lot van den gevangene eer harder dan beter wordt, zoo ge hem uit de handen van den heer in die van zijn onderhoorige doet overgaan.

Alleen door den Rechter zou dan de vrijheid der gemeenten, die vrijheid begeerden, kunnen erkend worden.

Maar ook al won men daar zijn pleit, dan nog zou de verandering slechts schijnbaar wezen. Er zouden dan eenvoudige enkele vrije gemeenten meer in den lande ontstaan, maar het kerkgenootschap en *gros* genomen, zou even gebonden blijven als thans. We zouden een *de capo* der Afscheiding, nu zonder dragonnades, en met overgang van het kerkelijk goed beleven, maar de overheersching der hervormde gemeenten bleef in haar geheel.

Daarom stelden we aan den Staat ook onzen *derden* eisch. Wordt door den Staat het onrecht gepleegd, op hem rust dan ook de verplichting, om het gepleegde onrecht zooveel mogelijk te herstellen. Om derhalve ook bij het vervullen van dien eisch, ook bij het nemen van dien overgangsmaatregel, voor teleurstelling en misgrepen bewaard te blijven, moet thans ten slotte nog een antwoord op de vierde en zeker niet 't minst gewichtige vraag gezocht worden:

Hoe dan moet die overgangsmaatregel zijn?

Zóóals bij het Besluit van 9 Februari 1866 n°. 3?

Zóó als bij het Kerkelijk Beheer?

Wij gelooven het niet.

Hiertegen pleit én de uitvoering aan dit Besluit gegeven én de opinie van deskundigen.

De uitvoering van het Besluit. Want thans reeds is het voor ieder duidelijk, dat het merendeel onzer Nederlandsche gemeenten ten prooi is geweest aan eene moeilijk te verschoonen duperie. Door een fictie heeft men het Koninklijk Besluit op zijde geschoven. En zelfs de minister van Bosse heeft zich, ondanks zijne beginselen, laten verleiden, om op het sleptouw der kerkelijken in hun heerschzuchtig drijven mee te gaan.

Maar ook de opinie der deskundigen. Want, hoe men ook getracht hebbe het Utrechtsch Comité verdacht te maken, nogtans heeft én het Algemeen Collegie van Toezicht in zijne jongste circulaire, én Prof. Boneval Faure in zijne recensie van Mr. Boe-

len's geschrift, én de zeer moderne predikant Nolst Trénité in een modern weekblad, ja, hebben tal van zeer liberale advocaten, wier namen we kieschheidshalve verzwijgen, de juistheid van zijn juridisch standpunt erkend. Wil de Staat der Gemeente dus recht doen. Is het hem ernst, meer ernst dan het Mr. van Bosse bleek te zijn, met de scheiding tusschen Kerk en Staat. En wil hij zich vrijwaren, dat niet wederom door spitsvondigheid der kerkelijken zijn daad illusoir worde gemaakt. Wil hij i. e. w., dat de Kerk waarlijk vrij zijn zal. Dan staat dit onherroepelijk vast: *Zóó als hij in '66 deed, zóó doe hij thans niet.*

Integendeel. Wil de Staat werkelijk zijn doel bereiken, en zóó de vrijheid der Kerk decreteren, dat zij werkelijk vrij worde, dan zal het desbetreffend Koninklijk Besluit moeten uitgaan van de volgende beginselen.

1°. de gevolgen van de inmenging van den Staat in het Kerkelijk Bestuur moeten zooveel doenlijk door den Staat zelf vernietigd worden.

2°. de Staat moet zich in zijn actie van afstand zoo na mogelijk aansluiten aan den toestand van vóór 1816.

3°. de Staat moet zorg dragen, dat de Kerk niet ten prooi worde aan anarchie.

4°. de overgangsmaatregel moet zóódanig genomen worden, dat elke nieuwe organisatie, die zich vormen mocht, werkelijk uit de gemeenten voortkome, en niet dan vrijwilligen met bewustheid door de gemeenten worde aanvaard.

Herstelling van den toestand van vóór 1816 is eenvoudig mogelijk. De gemeente heeft ook onder de haar opgedrongen organisatie die vijftig jaren geleefd. Dat leven weg te cijferen is ondeelbaar. Het te ignoreren baat niet. Niet met de gemeente van vóór 1816 heeft de Staat te doen, maar met de gemeente, gelijk ze, bij opheffing der tegenwoordige organisatie, zal blijken door die organisatie te zijn geworden.

De daad van 1816 was revolutionair.

Eisch der anti-revolutie is dus wegneming van wat daad der revolutie was. Maar repriëneren, en dus een streven naar het onmogelijke zou het zijn, zoo men de ontwikkeling van het leven ook onder de revolutie loochenen wilde. Op den revolutionairen akker, maar niet naar den regel der revolutie, ging ook hier de ontwikkeling van het leven voort.

De Staat heeft dus vrij te maken: niet de gemeenten van 1816, waarvan de leden voor het merendeel reeds ontslapen zijn; maar wel de gemeenten van 1869, gelijk die thans bestaan, en door continuïteit des levens uit die van '16 zijn gegroeid.

Bij de allereerste vraag in wier handen de Staat het Kerkbestuur hebbe over te geven, moethet antwoord derhalve aldus luiden: aan de natuurlijke erfgenamen en opvolgers van hen, aan wie hij dit Bestuur in 1816 heeft ontgenomen.

Staat het nu, naar het onloochenbaar getuigenis der historie vast, dat in de kerken van vóór 1816 het kerkbestuur bij de gemeenten berustte, en van haar uit in classen en provinciale (particuliere) Synoden opklom:

dan volgt hieruit, dat de Staat aan de Gemeenten het kerkbestuur ontnomen heeft, en dus in zijn actie van afstand, aan de »Gemeenten» dit Bestuur moet terug geven.

Een tweede vraag is: of de kerkeraden, die van ouds de gemeenten representerden, ook thans nog als vertegenwoordigers der gemeenten kunnen optreden.

Kan men niet loochenen, dat de organisatie van '16 ook op de samenstelling der kerkeraden haar invloed heeft geoeft, dan moet de mogelijkheid van »denaturering» hier worden erkend.

Alleen dáár dus, waar door de uitvoering van art. 23 de kerkeraden door de gemeenten zelf zijn benoemd, kan de Staat de kerkeraden als vertegenwoordigers der gemeenten beschouwen.

Daarentegen. In gemeenten waar de coöptatie voortduurde, zal hij zich niet tot de kerkeraden, maar tot de gemeenten zelf hebben te wenden.

Ten derde ontstaat de vraag: hoe de Staat uit de verschillende gemeenten een »constituante» kan samenroepen, die niet te klein, noch te talrijk, de gezamenlijke gemeenten kunne vertegenwoordigen.

Niet aan alle gemeenten kan gelijken invloed op die vertegenwoordiging worden verleend. Amsterdam kan niet met Nieuw-Amsterdam, in Drenthe, gelijk staan.

In aansluiting aan den toestand van vóór 1816 zullen bij het samenroepen drie vertegenwoordiging dus deze regels moeten gelden:

- 1°. dat elke gemeente tweemaal zóoveel gecommiteerden benoeme als er in haar midden predikantsplaatsen zijn. 1)
- 2°. dat elke kerkeraad en elke gemeente

vrij zij te committeren, wie zij uit haar midden wil, mits leden der gemeenten.

De vaste deputatie der predikanten mag niet worden aangenomen, daar art. 23 op de reeds gevestigde predikanten geen invloed had, en den thans dienstdoenden predikanten schier allen hun radicaal aan de organisatie van '16-'52 ontleenen.

Daardoor zou dus de representatie vervalscht worden.

3°. Dat door de dus benoemde »gecommiteerden» van de verschillende gemeenten bij schriftelijke stemming benoemd worden 50 afgevaardigden, plus één.

Getrapte vertegenwoordiging, door tusschenschakel der classen mag niet aangenomen, daar a. de classen thans gereconstrueerd zijn naar de organisatie van '16, en b. de minderheden dusdoende niet tot haar recht zouden komen.

Een engere vertegenwoordiging is noodig, daar een vergadering van tweemaal c. 1500 afgevaardigden te groot zou zijn. Het getal van minstens 51 leden wordt vereischt, om speelruimte te laten voor de verschillende nuances. Het oneffen getal schijnt wenschelijk om het staken der stemmen te voorkomen.

Is langs dezen weg eenmaal het middel gevonden, om krachtens de beginselen, waarvan geheel de maatregel uit moet gaan, een van den Staat en de Staatsorganisatie geheel onafhankelijke vertegenwoordiging der kerk te vinden, dan lost al het overige zich van zelf op.

De Staat benoemt dan eenvoudig een Commissie van *dertien* personen, met den last om:

- a. de kerkeraden, die door de gemeenten of een kiescollege gekozen zijn, uit te noodigen, binnen zes maanden na dato het vereischte getal gecommiteerden te benoemen, en mededeeling hunner namen te doen;
- b. die kerkeraden, die nog door coöptatie gekozen zijn, uit te noodigen, binnen gelijken termijn gecommiteerden te doen benoemen door de gemeentelieden. Voor die stemming gelde de verkiezingswijz volgens art. 23. Met verzoek binnen één maand te melden, of hij hiertoe genegen is.

Indien niet, een Commissie uit de gemeente te benoemen, die de verkiezing doe plaats hebben.

c. Aan de benoemde »gecommiteerden» persoonlijk binnen één maand te doen toekomen, een verkiezingslijst ter benoeming van 51 afgevaardigden, met verzoek die binnen één maand ingevuld, verzegeld en ongeteekend aan haar adres terug te zenden. De verzending en terugzending dezer lijfjetten heeft plaats in losse omslagen.

d. De ingevulde en verzegelde stembiljetten uit hunne omslagen te nemen, gezamenlijk in een bus te werpen, en voorts binnen veertien dagen, na verloop van den termijn van ontvangst, den uitslag der stemming op te maken aan de benoemde mede te deelen en voorts te publiceren.

Herstemming en nieuwe stemming bij eventueel bedanken voor de benoeming, op gelijke wijze te doen plaats hebben, binnen twee maanden na dato.

e. Binnen veertien dagen daarna de benoemen op te roepen tot een vergadering, te houden te Amsterdam, anderhalve maand na verloop van dezen termijn, en dus op den jaardag harer benoeming.

f. Na constitueering dezer vergadering af te treden.

Is op deze wijze na verloop van één jaar zoodanige vergadering tot stand gekomen, dan moet aan haar in last worden gegeven:

- a. Te beslissen of zij als constituanten voor eene nieuwe organisatie wensch op te treden, of wel langs anderen weg een constituanten saam wil roepen, opdat de schijn zelfs vermeden worde, dat de vrijheid der gemeenten ter organisatie niet ten volle werd erkend.
- b. Zoo zij niet zelve optreedt, zorg te dragen, dat binnen één jaar zoodanige Constituanten zij saamgeroepen.
- c. Zoo zij zelve optreedt, binnen verloop van één jaar, een nieuwe voorloopige kerkorde te ontwerpen en ter beoordeeling aan de kerkeraden en gecommiteerden toe te zenden, die binnen zes maanden na dato hun bedenkingen daarop inzenden.
- d. Binnen een half jaar na verloop van dezen termijn de concept-kerkorde te herzien met het oog op de ingebrachte bedenkingen, en het dus gewijzigd concept aan de stengerechtigde mansledematen der gemeenten ter aanneming of afwijzing toe te zenden, met uitnodiging om binnen zes maanden door middel der gecommiteerden hiervan te berichten.
- e. De gemeenten, die deze kerkorde hebben aangenomen, uit te noodigen zich op den voet in de kerkorde voorgeschreven, binnen één jaar in classen en synoden, of op welke wijze dit ook worde voorgeschreven, te organiseren.

Zes maanden na het verstrijken van dien termijn, dus vijf (of zes) jaren na de dag-

teekening van het Kon. Besluit, verklaart de Staat de besluiten van 16-'52, met al de gevolgen van dien voor vervallen.

Acht men dien termijn van overgang te lang, men zou dien des noods een tweetal jaren bekorten kunnen. Maar alle overhaasting achten we schade te zijn. Er moet tijd, ruime tijd, aan de gemeenten gegeven worden, om zich op den nieuwen toestand voor te bereiden, en haar denkbeelden tot klaarheid te brengen.

Bij de intrekking der besluiten verklare de Staat tevens, te zullen erkennen, alle Hervormde gemeenten, die, hetzij afzonderlijk, hetzij in verbinding met anderen, die erkenning vragen, met overlegging van haar gemeentelijk reglement, of de gemeenschappelijke kerkorde, die zij in vereniging met anderen hebben aangenomen.

Het spreekt van zelf, dat het dan optredend Bestuur zal moeten beginnen met te doen wat elk nieuw Bestuur doet, dat een vroeger vervangt: Voorloopige homologatie der gedane benoemingen, en voorloopige uitvaardiging der bestaande reglementen en verordeningen, behoudens de volstrekt noodzakelijke wijzigingen.

Op grond der nieuwe kerkorde zal dan allengs een nieuwe regeling van het Bestuur in al zijn vertakkingen kunnen ontstaan. Het vele goede in de tegenwoordige organisatie zal daarin overgaan. Het min goede verbeterd. Het onhoudbare vervangen worden. En langs geleidelijken weg zal zich een nieuwe kerkinrichting vormen kunnen, die uit den boezem der gemeenten zelve opgewassen, in haar leven zelf wortelen, en dus met de gestadige wijziging van dat leven, van zelf veranderen en vergroeien zal.

Voor anarchie zal de Staat ons dan hebben behoeft.

En ook al bleek het dan, dat de Hervormde Kerk allengs te zeer een tweedrachtig gezelschap was geworden, om allen die in naam tot haar behooren tot nieuwe eenheid te verbinden. Al bleek het, dat gelijk voorheen, wel de gemeenten eener enkele provincie, maar niet die van het gansche rijk zich samen wenschten te verbinden. Al bleek het dat voorloopig enkele gemeenten liever van alle verbinding met anderen wenschten af te zien. Welnu, zoo dit de eisch van haar leven is, moet dat leven zich aldus uiten.

Of en hoe de gemeenten zich organiseren willen, dit moeten zij zelve weten. Noch de Staat, noch zich zelf opwerpende voogden, noch onverbeterlijke clericalen, hebben ook maar een schijn van recht, om haar te organiseren naar denkbeelden, die het leven der gemeente niet uitdrukken. Alleen het vrije leven blijft gezond, en alleen volledige vrijheid kan ook onze kranke kerk op den weg der herstelling leiden.

Thans is het leven in haar midden onnatuurlijk. Elke actie die van haar uitgaat gewrongen en onwaar. Geen enkele betrekking in haar organisatie stemt met den conscientie-eisch overeen.

Vandaar dat ze krachteloos is, en den bloei van het godsdienstig en zedelijk leven eer belemmert dan bevordert.

Haar onnatuurlijke gebondenheid doet haar ten prooi zijn aan de verbeten worsteling van twee machtige partijen. Verbittering in plaats van liefde heerscht daardoor onder haar leden en felle hartstocht, die naar geen recht meer vraagt, om geen plicht zich meer bekreunt, maakt het kweken van vromen hier onmogelijk.

Zulk een toestand mag niet bestendig. Niet slechts zij zelve lijdt daarbij, maar ook de natie, ook de Staat.

Immers hoe meer de overtuiging veld wint, dat de Staat zich op het stoffelijk gebied moet terugtrekken, om de kweeking van godsdienstig en zedelijkheid aan Kerk en Maatschappij over te laten; des te noodlottiger, des te verderfelijker is het voor ons volk te achten, dat de grootste onzer kerken, juist door haar gebondenheid, dien plicht niet vervullen kan: eer hartstocht dan vroomheid: eer verbittering dan liefde kweekt; en door het onware van haar eigen toestand ons meer gewent aan wat geplooid en gewrongen is, dan ons voor eerlijkheid en oprechtheid wint.

De vraagstukken die dan nog overblijven zullen zich van zelf oplossen. We stippen ze slechts even aan.

1. De Oost-Indische kerken. Ook die moeten vrijgemaakt. Van Staatsdwang ontbonden. Als protestantsche gemeenten gehandhaafd, of in Luthersche en Gereformeerde gesplitst, naar zij dit zelve wenschen. En niet door Staatsusschenkomst, maar alleen uit vrijen aandrang zal de betrekking tusschen de gemeenten hier en ginds kunnen geregeld worden, zoo dit beiderzijds wordt begeerd.

2. De synodale fondsen. Op dezen behouden alle gemeenten recht. Verbinden dus alle gemeenten zich op nieuw, dan kan

hunne administratie aan het nieuwe kerkbestuur verbonden worden. Zoo niet, dan komen ze onder eigen administratie, door de deelhebers van het fonds geregeld. Gelijk het weleer was met het »geestelijk kantoor» zóó zal het dan ook met die fondsen worden.

3. De kerkelijke goederen. Nu zelfs het zich noemend »Algemeen Collegie van Toezicht» erkent, dat het kerkelijk goed eigendom der gemeenten is, kan de organisatie onzer kerk op den grondslag van gemeente-autonomie geen geldig bezwaar meer opleveren. Elke gemeente behoudt haar eigen goed. En kwam er splitsing in de gemeenten zelve dan zou de rechter, hier, evenals bij elke gemeenschap, die ontbonden wordt, voor de rechten der deelhebers moeten waken.

4°. De Bijdragen van den Staat voor het Kerkbestuur. Deze moeten allengs, zoowel voor onze Kerk, als voor de Roomsche, wegvallen. Dit wordt geëischt door het belang van den Staat, en niet minder door dat der Kerk. Plaast de Staat zich eenmaal op het standpunt der scheiding, dan mist elke bijdrage voor het Kerkbestuur haar grondwettigen grond. En evenzoo voor de Kerk. Wordt door den Staat haar publiek-rechterlijk karakter ontkend, dan strekt elke band, die haar aan den Staat gebonden houdt, slechts tot beperking harer vrijheid. Zij neemt dan almezen aan, waar eigen fierheid haar dit moest verbieden.

5°. De predikants-tractementen. Zoolang de Grondwet onveranderd blijft, moeten dezen uitgekeerd worden. De Staat heeft dus eenvoudig aan elke gemeente jaarlijks het bedrag van de nu voor haar geraamde tractementen uit te betalen, en de gemeente moet hiervoor de vereischte kwitantien verstrekken, door wettig geordende predikanten ondertekend, ten bewijze dat 's Lands geld zijn bestemming bereikt heeft.

Zoodra echter tot Grondwetsherziening werd overgegaan, zou in het belang van Staat en Kerk beiden, ook het desbetreffend Grondwetsartikel wijziging behoeven. De Staat zou óf aan elke gemeente een kapitaliseerd *fixum* moeten uitkeeren, waardoor zijn schuldenlast klimmen, maar ook zijn uitgaven in gelijke mate zouden inkrimpen. Óf weigerde de Staat dit, dan onthoude hij zich liever van elke betaling, dan dat hij steeds onze Kerk blijve binden. De Kerk van Christus is ook in deze landen met niets begonnen. Ze heeft kracht genoeg om weer haar middelen van bestaan te scheppen. Zoo de Staat haar historisch recht erkennen wil, verbiedt niets de Kerk haar wettig eigendom aan te nemen. Maar wil de Staat de betaling der tractementen blijven gebruiken om de Kerk van Christus te binden, dan voegt het haar, aan den Staat 't geroefde liever prijs te laten, dan restitutie van dien roof door den roof aan haar geestelijke vrijheid te koopen.

6°. Het Ministerie van Eeredienst, zij het ook onder den vorm van administratie verbloemd, valt dan van zelf weg. De rechtskwestie's komen bij *Justitie*. De geldelijke kwestie's bij *Financiën*. Eén Ministerie van Eeredienst en Onderwijs zal in ons land steeds onmogelijk blijven. En voor twee Ministeriën of kostbare administratiën, vervalt na de vrijmaking der Kerk elke grond.

Eindelijk.

7°. Het onderwijs in de Theologie. De Staat moet voor zich zelf weten, of hij onderwijs geven wil in de godgeleerde vakken. Theologie als zoodanig kan hij niet onderwijzen, zoolang hij »*état athée*» of juist misschien »*état sceptique*» blijft. De geschiedenis der godsdiensten kan geen afzonderlijke faculteit scheppen, maar behoort bij de »*faculteit der letteren*». Maar hoe de Staat zijn hooger onderwijs ook inrichte, bij scheiding tusschen Kerk en Staat kan hij zich niet aan de Kerk binden. En de Kerk kan de opleiding harer leeraars niet overlaten aan een Staat, die haar geen waarborg biedt, dat zijn hoogleeraars geen bestrijders in plaats van leeraars harer beginselen zullen zijn.

Alles wacht dus slechts op een degelijk Minister, die den eersten grooten stap wagen durft. Dan volgt het overige van zelf.

Wil men het beginsel van scheiding tusschen Kerk en Staat niet. Men spreke het dan uit. Maar kome dan ook terug op alles wat sints jaren in zake Kerk en onderwijs geregeld werd, en geve aan de Kerk die rechten terug, die tegen de beperking harer vrijheid opwegen.

Maar wil men dit beginsel wel, dan hinke men ook niet langer op twee elkaar uitsluitende gedachten. Men hebbe dan den moed zijner overtuiging, en geve der Kerk haar vrijheid terug, waar men haar publiek-rechterlijk karakter blijft ontkennen.

Natuurlijk men zal tot dit doel langs meer dan éénen weg kunnen geraken, zoo

1) Met een kleine wijziging meenen we de 4de vraag, dus juist te formuleeren.

1) Zoo was de vertegenwoordiging van ondscher.

men slechts niet afwijkt van de aangewezen richting.

De details over het Koninklijk Besluit, die we aanstipten, dienden slechts om de mogelijkheid der uitvoering in ruwe omtrekken aan te toonen. En we blijven volgaarne bereid om elken anderen weg mee te gaan, zoo men voortuit ons slechts aanwijst, dat het groote doel, dat we voor oogen hebben, de „vrijmaking der Kerk” zal worden bereikt.

Daartoe moet.

Daartoe zal het komen.

De kerk zal vrijgemaakt worden.

De vraag is alleen, of ze vrij zal worden door dat men haar banden losmaakt, of

dat ze die zelf doet springen.

Het eerste kan niet de Synode, kan niet de magische kracht van art. 23, kan niet de Kerk zelf doen, ze losmaken kan alleen de Staat.

Leent de Staat zich daartoe, dan zal de ernstige crisis zich geleidelijk oplossen, zonder breuke, zonder schok, zonder verstoring. Maar indien niet.

Men wete dan dat de Gereformeerde gemeenten nog te frissche groeikracht, nog te krachtig uitzettingsvermogen in zich dragen, om op den duur gebonden te blijven. Ook dan zal de Kerk vrij worden.

Doch vrij door een noodlottige breuke, vrij door een geweldadig springen harer banden.

Maar toch, niet haar zal dit te wijten zijn.

De verantwoordelijkheid voor dit noodlottig einde van de crisis blijft dan voor rekening van den Staat.

Utr. 30. 11. 69.

Of de „vrijmaking der Kerk” ook noodig is?

Wat in een boek geschiedt, is soms wel waard geweten te worden. Het is goed dat de gemeenten soms in een enkele proeve zien, hoe het recht door onze Kerkbesturen in het aanzicht wordt geslagen, en met arme, kleine gemeenten onbarmhartig wordt gesold.

We deelen daarom mede, wat te Zevenhoven is geschied, een kleine gemeente tusschen Leiden en Gouda gelegen.

Die gemeente kwam vacant.

Het recht tot beroeping was aan de stemgerechtigden. Ze waren beneden de honderd. Alzoo was er geen Kies-Collegie.

De stemgerechtigden wenschten een orthodox prediker.

Een proponent beroepen konden ze niet, daar de eenig beschikbare niet als rechtzinnig bekend stonden, en de later gekozenen niet beroepbaar waren, volgens het berucht artikel op de vacaturen.

Een gevestigd predikant te beroepen was moeilijk, daar niet licht iemand genegen zou zijn, naar een zoo kleine gemeente over te komen.

Daarom vestigden zij hun keuze op een buitenlandse prediker, den heer Künzli, predikant te Sternberg, kanton Zürich, in Zwitserland. Men wist dat deze met een Hollandsche vrouw getrouwd was, en in den huiselijken kring zich van de Hollandsche taal bediende.

Naar kerkelijke wetgeving moest echter het Kerkbestuur van Zuid-Holland hiertoe machtiging verleen.

Deze werd aangevraagd.

Maar wat was het antwoord?

Dat de machtiging niet kon verleend worden, 1o. omdat de belangen der kandidaten hieronder zouden lijden, en 2o. omdat het niet te onderstellen was, dat de beroepene genoegzaam Hollandsch zou verstaan.

We weten uit private mededeeling hoe een der leden van dit kerkbestuur zelf over de onhoudbaarheid van deze uitspraak schreef, maar toch er gevolg aan gaf.

De gemeente vroeg aan de synode herziening van deze uitspraak, op grond 1o. dat het onhoudbaar was van benadeeling der kandidaten te spreken, waar een zestigstal plaatsen in ons land voortdurend vacant bleef; en 2o. dat het niet aangang te veronderstellen, dat iemand geen Hollandsch kende, zoolang men hem niet zelf had gehoord.

Die aanvraag kwam in dezelfde synode ter tafel, waarin het bezwaar der orthodoxe Walen te Amsterdam tegen den eveneens van buiten af beroepenen predikant Valis werd afgewezen.

En wat deed de synode?

Zij wees de aanvraag af, op grond dat de onderteekenaars niet competent waren.

De zaak was deze:

De aanvraag was geschied door enkele stemgerechtigden.

De synode beweerde, dat alleen de stemgerechtigden, als zoodanig in vergadering saamgeroepen, tot die aanvraag gerechtigd waren. Zeker het schijnt zoo.

Maar als men nu weet, dat in de meeste plaatselijke reglementen bepaald is, dat in zulke vergaderingen alleen mag gestemd worden, niet gediscussieerd.

Weet, dat de stemgerechtigden geen macht hebben, om als zij willen, vergadering te houden.

Weet voorts, dat de aanvraag binnen een zeer korten termijn moet geschieden.

Weet eindelijk, dat de consulent, en eerst ook de kerkeraad, zeer tegen het beroep van Ds. Künzli waren ingenomen.

Dan meenen we, dat dit vast staat: aanvraag om herziening van een officieel vergadering van stemgerechtigden, te doen uitgaan is onmogelijk.

En dus is het besluit der Synode onrechtvaardig, wijl het weigert recht te doen, omdat dat onmogelijk was, niet is geschied.

Intusschen Zevenhoven moet zich schikken, want de Synode spreekt recht in het hoogste ressort.

De gemeente besluit daarom den heer Künzli uit te noodigen, dat hij overkome en in Zevenhoven predike.

Dit geschiedt, en niet slechts daar, maar ook te Utrecht is hij opgetreden, zoodat het bezwaar, aan zijn voorgewende onbekendheid met onze taal ontleend, voor goed vervallen is.

De stemgerechtigden beroepen hem daarop op nieuw, en vragen nog eens bij het Kerkbestuur van Zuid-Holland machtiging tot executie van dit beroep.

Maar neen. Ook nu blijft men weigeren. En op welken grond.

Men beschouwt de zaak als een voortzetting van het vroeger beroep en wijst het daarom af. Groter willekeur is wel niet denkbaar.

Een zaak die afgeleiden is in het hoogste ressort, wil men continueren.

Een op nieuw wettig uitgebrachte stemming beschouwt men als voortzetting van een vroeger daad.

De kerkeraad, hierover verantwoordigd, wendt zich thans zelf tot de Algemeene Synodale Commissie. Zulk een miskenen van de eerste beginselen van alle rechtspleging liep te ver.

En wat antwoordt de Synodale Commissie?

Zij waagt te verklaren, dat de benoeming onwettig was, omdat na de uitspraak der Synode ten vorigen jare, een lager collegie niet doen mocht, als of die uitspraak niet bestond.

Let wel. De Synode had geen uitspraak over de zaak zelf gedaan, maar alleen over den vorm van appel. Zij had de requestanten incompetent verklaard.

En nu schroomt de Algemeene Synodale Commissie niet, met handtastelijke verwarring van een uitspraak ten principele en een uitspraak over den vorm, dat Synodaal Besluit aan Zevenhoven tegen te werpen als afdoende beletsel om den predikant harer keuze te verkrijgen.

Waar is ooit van zulk een rechtspraak gehoord?

Zeker onze Synodale rechtspleging heeft ons reeds aan vreemde dingen gewend, maar zulk een arrest is toch nog nooit geweest.

Natuurlijk moet men thans weer naar de Synode, die stellig dat arrest vernietigen zal.

Maar intusschen blijft Zevenhoven weer maandenlang herderloos, en triomfeert weer voor langen tijd de willekeur onzer Kerkbesturen over het goed recht eener gemeente.

Neem, waarlijk onze gemeenten zijn nog niet vrij.

Een gemeente wil een predikant. Die predikant wil komen.

Geen enkel wettig bezwaar wordt tegen hem ingebracht.

En toch weert men hem door een chicanerie van het recht.

Eerst spreekt een Kerkbestuur op deels tastbaar onware, deels onbewezen, en later weerlegde gronden, zonder schijn zelfs van onderzoek.

Het appel van dat vonnis wordt niet ontvankelijk verklaard, terwijl men als enig competent appellat iemand eischt, die onmogelijk spreken kan.

De zaak begint op nieuw.

Maar neen, het kerkbestuur vindt goed de nieuwe zaak met de oude te verwarren.

Thans vraagt de kerkeraad cassatie. En daarop verschanst zich de Synodale Commissie achter het besluit der Synode, om geen uitspraak te doen, alsof het een uitspraak ware.

In ernst.

We beklagen het arme Zevenhoven.

En zeggen van onze Kerkelijke rechtspraak: De mate der ongerechtigheid loopt vol.

En van onze gemeenten: Moge de ure harer bevrijding spoedig slaan.

K.

Christelijke pers.

Het Kerkelijk Weekblad gaf ons ditmaal weer een verslag van de reizen en tochten, door onze onvermoeiden Huft, sinds 19 September zelfs tot op oud-Hanoversch grondgebied afgelegd. Al dunkt ons juist niet elk detail daarin even gewichtig voor het Christelijk publiek, toch lezen we zijn verhalen steeds met belangstelling. Onze onvermoeide prediker heeft een levendige gave van voorstelling, een tact om zelfs het onbeduidendste interessant te maken, en onder al zijn regels golf de beweging van een warm hart. Jammer maar, dat we dit stuk niet lezen konden, zonder zeker voorvoel, dat het journaal naar een gansch onverwachte ontkenning henenspoed. Waar vindt de Conf. Vereen. een gezant als hij. De kerk heeft nooit van „clerici vogi” (predikanten zonder vaste gemeente) gehouden, maar hij had ons met ’t denkbeeld schier verzoend.

Br. Zegers plaatst voorts een warm woord ter aanbeveling van de misziezaak aan de Bijzondere scholen. Met de redactie verklaren we gaarne, dat ook ons dat woord uit ’t hart geschreven is. Een reserve maken we alleen voor zijn aanhef. Hij wijst op het feit dat de Ned. Zend.-Vereen. haar geordende zendingen voor hun vertrek naar Indië, rondzendt om een afscheidswoord tot de Hulp-vereenigingen te spreken. Dit feit achten we niet in elk opzicht verblijdend. Gaarne gelooven we, dat de Hulp-

verenigingen er een stoet door ontvangen, en haar kas er bij wint. Het rondzenden op zich zelf achten we dan ook niet af te keuren. Maar men zie wel toe, dat men er onze zendingen geen schade door berokkene. Voor hen is de laatste tijd van hun verblijf een „veer” dagen in de woestijn voor hun optreden.

Die kostelijke tijd voor zelfbeproeving en innerlijke wijding worde door geen verkeerde practijken bedorven. En nu denke men over onze zendingen zoo gunstig men wil, toch voelt ieder dat het altijd reizen, het overal afscheid nemen, het altijd spreken, tot driemaal toe bij deze rondreize in elke samenkomst, de stilheid breekt en in machinalen arbeid ont-aardt. Men behoeft niet overal te gaan. Zoo op elke plaats één der zendingen sprak was het genoeg. Nooit moeten ze spreken, dan na te voren hun gedachten te hebben opgeschreven, en dezen onder het oog van het Bestuur te hebben gebracht. Zoo zou de waardigheid, zoo zou de ernst behouden blijven. Een spreker van geen gansch bijzondere bekwaamheid treedt zonder langdurige oefening voor geen gehoor van eenige duizenden op. Een afscheid in het publiek is een zeer moeilijke taak, die dubbele voorbereiding vereischt.

Eer we van het Kerkelijk Weekblad afstapen, spreken we den wensch uit, dat zijn redactie ons verblijden mocht, door meer verwantschap met de overige Chr. bladen te toonen. Steeds hadden we oorzaak om de welwillendheid van den redacteur te roemen. Maar wat men beoogt, met het stelselmatig ignoreeren van de Chr. pers, begrijpen we niet. We willen althans zorgen, dat dit nummer de redactie bereikt.

De Hoop des Vaderlands geeft een leader over den pijnlijken toestand van ons „Ver. voor Chr. Nat. Schoolonderwijs.” Vele leden vallen af. Sommigen om naar „Geref. Schoolonderwijs” over te gaan. Anderen uit onverschilligheid. Weer anderen door den dood. Enkelten slotte, omdat de houding der Vereeniging hun „misdadig” voorkomt. Zoo slinken de financiën, ook al werd men door een toetreden van 226 leden in één maand, en een gift van f 12,000 (nominaal) verblijd. Maar ook al bloeide de Vereeniging veel meer dan thans, ook zoo nog, zou het onderhouden van bijzondere scholen, op tal van plaatsen op den duur moeilijk zijn, en de Red. ziet daarom hoopvol uit naar de kerkelijke fondsen, in plaatsen waar die onder eigen beheer kwamen. Zeker dat zal hier en daar helpen. Maar toch, de hoofbron onzer inkomsten is in de geestelijke krachten van het Woord. Nog dieper moeten we onderdrukt worden. Nog banger moet ’t op de Staatsschool, nog nijpender voor de Bestuurders der Chr. scholen worden, zal Nederland ontvallen. En juist dat kwijn van ons leven, is het beste bewijs van de brutaliteit van het „radicaal” beweren: De school is vrij, en het schitterendst bewijs voor de scherpiendheid van den grooten staatsman, die het eerst ons opriep om de school vrij te maken.

Een critiek op de artikelen van de Noordstar over onderwijs is pas begonnen, en met een zijspoor naar Mr. van Bemmelen’s „politisch vredebeginsel” verlopen. Toch is het stuk interessant. De redactie laat zich niet van ’t spoor brengen en wijst alle transactie van de hand. Slechts vluchtig wijzen we op een aanvraag om hulp voor de Bijz. school te Elburg. Wat ons bevreemdt, is, zelfs geen melding te vinden van de opmerkelijke brochure van Junius. In de „Hoop” moest die geen week vergeten worden. Zij opene het debat.

Het Nieuwe Vaderlandsche Courantje tracht een populaire verklaring te geven van de benaming „Christelijk-Nationaal”, die we van harte onderschrijven. Alleen gelooven wij, dat meer op het protest zal moeten geleet worden, dat tegen spiritualisme en tegen methodisme, in de bijvoeging „national” ligt. Ook in den eisch om „vrijmaking der kerk”, schaatst dit blad zich aan de zijde van den heer Groen, en geeft een vriendelijk woord ten beste voor de artikelen der „Herald” over dit gewichtig onderwerp. Zijn klacht over de houding onzer vertegenwoordigers is gerechtvaardigd. We moeten elkander niet bewonderen, maar beoordeelen. De bladen moeten critiek oefenen ook op onze mannen in het parlement. We wenschten wel dat alle Christelijke bladen wekelijks in hun kolommen opnamen, wat onze mannen in de Kamer gesproken hebben, natuurlijk met een kleine aanwijzing van het verband. Onze lezers moeten hun mannen leeren kennen, zoo ze hen nu overtuiging steunen zullen. Verblijd zouden ze dan worden bij het lezen van de heer van Lynden in de zitting van Vrijdag sprak, hoewel we niet ontkennen kunnen, dat zijn tweede speech van gisteren, bij al haar waar-

digheid, de onvergeeflijke fout had, van te zeggen: „Daarom gaan wij met de conservatieven mede, en niet met den heer van Houten.” Goed. Niet met den heer van Houten, Natuurlijk. Maar kunt ge dan niet op u zelf staan, — moeten we altijd meegaan. Nu weer met de conservatieven, alleen omdat ’t met den heer van Houten niet kan.

We danken den ijverigen correspondent in de Weekstem voor zijn betuiging van sympathie voor onze opinie over de houding onzer Kamerleden tegenover de conservatieven, en zijn adhaesie aan ons oordeel over het amendement Moens tot verhoging van den Indischen begrotingspost voor onderwijs. Nog eens breekt de warme strijder daarop een lans met de Christelijke verdedigers van den Christelijken naam voor een antichristelijke schoolinrichting. En spreekt ook als zijn gevoelen uit, dat we de revolutie in de kerk alleen te boven kunnen komen, door weg te nemen, wat uit revolutie is, en door dus antirevolutionair te zijn. Met blijdschap zien we, dat de Weekstem ons ijverig blijft steunen in ons pogen, om de Christelijke Weekbladen meer in verband met elkaar te brengen.

De redactie begrijpt den eisch van het oogenblik, den eisch van een Christelijk blad bovenal, en zijn denkbeeld om daarin meest den „weekbladenbond” te zoeken, is uiterst gelukkig.

De Volksbode bevat een ingezonden stuk over het door den heer Ruys onlangs in de N. Z. Kapel te Amsterdam na afloop der godsdienstoefening gesprokene. De inzender keurt die daad af. Niet met hardheid, maar om der gevolgen wil. Ook vele Amsterdamse predikanten hebben den Kerkeraad zoeken te bewegen, officieel die daad af te keuren. We geven hun argumenten volkomen toe. Zeker ook de heer Ruys. Maar toch blijven we van meening, dat als op een oogenblik het geweten dringt, men best doet, met niet die daad, maar een kerktoestand te critiseren, die zulk een eisch aan het geweten bracht. De Amsterdamse predikanten zouden recht hebben, zoo zij in tijds de oorzaak van dit opstekend onweder hadden weggenomen. Maar, wel de geestelijke wanorde in de kerk van Christus te stijven, en ’t harnas aan te trekken, zoodra de reglementaire orde verbroken wordt, dunkt ons een gedragslijn, die een wezenlijk kerkelijk beginsel mist.

Ten slotte, daar we de Bazin en het Chr. Volksblad ook ditmaal niet ontvingen, nog een woord over de Evangeliebode. Ds. van Schelven te Gent bespreekt daarin het werk van Baumstark over het concilie, en zet hem als een zonderling protestant buiten onze gelederen.

We zijn het met den referent volkomen eens, dat de stellingen van Baumstark onverdigbaar zijn, maar toch gelooven we, dat hij door de antithese tegen Roomschen eeredienst, in België zoo natuurlijk, te weinig recht doet wervaren, aan de bij velen steeds meer veldwinnende benediging, of onze godsdienstoefeningen, niet te zeer in spreekbeurten verloop, om het gevoel aan de ziel te schenken, dat de Christus in het midden zijner verzamelde gemeente woont.

K.

Evangelisatie.

Twée en twintigste jaarfeest der Vereeniging tot Verbreiding der Waarheid.

II.

Het tweede gedeelte van dit feest — het eerste voor twee weken vroeger plaats — werd Donderdagavond 25 November in het gebouw der Vereeniging gevierd. Na met een enkel woord de eerste samenkomst herinnerd te hebben, waar o. a. ook gebleken was dat de kas van sommige takken der Vereeniging niet ruim voorzien was, deelde de president al aanstonds het goede nieuws mede van de ontvangst eener gift van f 200, te verdelen naarmate de verschillende kassen behoefte hadden. Vervolgens gaf hij een overzicht van den staat der kas van het gebouw. Er was ontvangen f 2102,28, en overgehouden niets echter kwam onder de uitgaven voor f 700, aflosbaar van de op het gebouw nog rentende schuld. De som mag belangrijk hoeten, als men bedenkt dat zij uit zoo kleine bijdragen zamenkwam; veel kleintjes maken een groote. ’t Geld is wel waar bijzaak — geloof, gebod, volharding zijn hoofdzaak — maar toch kan de vereeniging niet werken zonder geld. Dit moest de leden aansporen tot meer ijver om nieuwe leden te winnen.

Hierop werden de aanwezige leerlingen van de breischool eenige oogenblikken over de Bijbelsche geschiedenis, hoofdzakelijk over die van Abraham ondervraagd, en hunne antwoorden getuigden, dat zij met de hoofdgebeurtenissen uit het leven van den vader der geloovigen goed bekend waren.

Thans gaf de voorzitter een kort verslag van

den staat en de werkzaamheden der verschillende zijkakken der vereeniging, daar in de eerste zamenkomst men bepaald op de hoofdtakken gewoos was. Deze zijkakken zijn vijf in getal, n. l.: Het Java-comité; het Vrouwenlogement; Te Huis; de Vereeniging tot bevordering der zendingen onder alle Heidenen; het Kinder- en Jongelieden-genootschap tot bevordering der zendingen, en de Bewaarschool.

Het Java-comité verwijzen wij naar het verslag van het ene week vroeger gevierd 14de jaarfeest van ’t Java-comité, in een bijvoegsel van 19 Nov.

Van het vrouwenlogement Te Huis was niet veel gunstigs te melden. Het is nog altijd veel te weinig bekend, duizenden weten niet dat het bestaat. Anderen hebben er eene geheel verkeerde voorstelling van, en meenen dat het een soort van verbeteringshuis is voor gevallen vrouwen. Niet alzo. Het is een logement. — In het geheel, sedert 1 April 1856, hebben 2426 vrouwelijke personen in Te Huis gelogeed. De finantiën dezer inrichting verkeerden in geen gunstige toestand en worden dus der belangstellende vrienden dringend aanbevolen.

De Vereeniging tot bevordering der zendingen, onder alle heidenen bragt dit jaar aan contributiën, en door de uitgave der zending-berigten bijeen f 583. Eene betrekkelijk aanzienlijke som, die zonder deze vereeniging niet voor de zendingen gewonnen zou zijn. Na aftrek der noodzakelijke kosten werd het overschot onder verschillende zendingengenootschappen verdeeld.

Het Kinder- en Jongelieden-Genootschap gaf grond tot goede verwachtingen. De vergaderingen werden getrouw bezocht. Het ledental van het kindergenootschap bedraagt 200. De ontvangsten beliepen dit jaar f 254,41, de uitgaven f 169,18; waaronder f 100 voor boeken; het saldo was onder andere zendingenvereenigingen verdeeld. — Het Jongelieden-Genootschap, bestaande uit leden van 16 jarigen leeftijd en daarboven, ging voortuit aan ledental en werkzaamheid. Het stelde f 60 beschikbaar voor Br. van Asselt tot vrijkoop van een pandeling en de rest der ontvangsten werd onder verschillende zendingenvereenigingen verdeeld.

De Bewaarschool voorzigt een groote behoefte. Reeds werden, van haar ontstaan af, 1960 kinderen ingeschreven: het getal schoolgaande is echter door de ruimte beperkt, zoodat er thans noch 180 ingeschreven zijn, die geen plaats kunnen vinden. De ontvangst was dit jaar f 2008. Verleden jaar was er groote geldnood, doch hij werd door sommige extra-bijdragen enigermate gelenigd. Het te kort was thans f 160, dat is f 65 minder dan een jaar geleden.

Na dit verslag begon eene ondervraging der aanwezige leerlingen der naaischool. Dit onderhoud voldeed ons minder. ’t Was ons te dogmatisch. Waarom met de kinderen — ook al zijn ze iets verder in jaren gevorderd, — afgeveken van de historische schrift, om op het dorre veld der leerstellingen rond te dolen? Men leert ze daar zoo ligt iets als onomstootelijke waarheid, wat door de Schrift niet zoo beslist geleerd wordt. Dit bleek ons vooral op de eerste feestelijke zamenkomst — 14 dagen vroeger, waar men den leerlingen der teekenschool de vraag voorlegde: „of God niet alleen geweten, maar ook gewild heeft, dat Adam zondigen zou,” volmondig met: „ja” liet beantwoorden.

Na deze ondervraging restte den voorzitter nog eene aangename taak. Een 18tal leerlingen der naaischool stond gereed, na volbrachten leertijd, de school te verlaten. De vereeniging, die haar gedurig uit Gods Woord onderricht had, wilde haar niet zonder dat Woord de wereld laten ingaan. Na eene hartelijke, ernstige tegenpraak ontvingen zij allen een Bijbel ten geschenke, benevens een exemplaar Christina, of de goede keuze en Ds. Broes’ Dierbare Bybel. Bovendien ontvingen zes hunner, die in de drie leerjaren geen tienmaal de school verzuimd hadden, de benodigde stof voor een nieuw kleed.

Na uitreiking van een en ander stond een der leerlingen op en sprak een woord van dankzegging aan het bestuur, en de vereeniging, en de onderwijzeressen, en een woord van vermaning tot de nog ter school blijvenden, ja, ook tot het publiek — de geachte toehoorders. Of dit algemeen voldeed, betwijfelen wij. De jeugdige spreker had het opstel grif in het hoofd, maar meer dan eene zinsnede deed ons twifelen, of zij het zelf gemaakt had. En dan — eene hoogerstige, opbare vermaning aan het publiek, gevloeit uit zoo jeugdigen mond — dat heeft veel tegen zich.

Na nog een kort, opwekkend, bemoeiend en tot nieuwen ijver opwekkend woord van een der aanwezige leden werd het feestelijk zamen-zijn met gebod en psalmgezang besloten.

OVERZICHT DER PRIJZEN VAN EFFECTEN AAN DE AMSTERDAMSCH BEURS,

van 25 November tot 2 December 1869.

	24 Nov.	Laagste Koers.	Hoogste Koers.	1 Dec.		24 Nov.	Laagste Koers.	Hoogste Koers.	1 Dec.		24 Nov.	Laagste Koers.	Hoogste Koers.	1 Dec.
NEDERL. Cert. Nat. Schuld.	2 1/2 pCt.	537/16	538/16	539/16	OOSTERL. dito 5 pCt. 1860.	457	450	456	453	Russische Spoorweg „Jelez” dito 5 pCt.	203	199	199 1/2	821 1/2
ditto	3	537/16	538/16	539/16	ditto 10 pCt. 1860.	113 1/2	110	113 1/2	110 1/2	ditto 5 pCt. 1860.	82 1/2	81 1/2	82 1/2	821 1/2
ditto	4	537/16	538/16	539/16	ITALIË, Bew. Inschr. m. Coup.	49	45 1/2	45 1/2	45 1/2	ditto 5 pCt. 1860.	82 1/2	81 1/2	82 1/2	821 1/2
Schuld. Amort. Synod.	3 1/2	80 1/2	81	81	ditto Cert. d. Am. Amst.	5 pCt.	7	6 1/2	6 1/2	ditto 5 pCt. 1860.	82 1/2	81 1/2	82 1/2	821 1/2
Oblig. Stad Amsterdam.	3 1/2	79	79 1/2	79 1/2	GREKENSCH, Obligat.	1835	5	5	5	ditto 5 pCt. 1860.	82 1/2	81 1/2	82 1/2	821 1/2
ditto ditto Kon. Leening.	3	72	72 1/2	72 1/2	TELEF. Oblig. Algem. Schuld 1855.	5	41 1/2	40 1/2	41 1/2	ditto 5 pCt. 1860.	82 1/2	81 1/2	82 1/2	821 1/2
Oblig. Stad Rotterdam.	3	72 1/2	73	73 1/2	EXTER. Oblig. p. St. 100 Leen. 1868.	7	72 1/2	72 1/2	73 1/2	ditto 5 pCt. 1860.	82 1/2	81 1/2	82 1/2	821 1/2
OHIO, Stad Rotterdam.	3	72 1/2	73	73 1/2	N-AMER. Oblig. Vereen. Staten 1874.	5	88 1/2	88 1/2	89 1/2	ditto 5 pCt. 1860.	82 1/2	81 1/2	82 1/2	821 1/2
BRUSSEL, Cert. Rothschild.	3 1/2	58 1/2	58 1/2	58 1/2	ditto 1904.	5	88 1/2	88 1/2	89 1/2	Obligat. Spoorweg Warschau-Bromberg 4 pCt.	63	61 1/2	62	63
SPANJE, Obligat.	3	32 1/2	32 1/2	32 1/2	ditto 1881.	6	89 1/2	89 1/2	90 1/2	Oosterr. Nation. Bank Andeelen.	69 1/2	68 1/2	700	68 1/2
ditto ditto 1841.	3	32 1/2	32 1/2	32 1/2	ditto 1882.	6	89 1/2	89 1/2	90 1/2	Frans. Oosterr. Spoorw. Maatsch. 3 pCt. Obl.	131 1/2	131 1/2	730	131 1/2
ditto ditto 1867.	3	32 1/2	32 1/2	32 1/2	ditto 1883.	6	88	88 1/2	89 1/2	Zuid-Ital. Spoorw.-Maatsch. 3 pCt. Obl.	73 1/2	73 1/2	73 1/2	73 1/2
ditto 1869.	3	32 1/2	32 1/2	32 1/2	ditto 1885.	6	88 1/2	88 1/2	89 1/2	Illin. Cent.-Spoorw.-Maatsch. Cert. van And.	105 1/2	105 1/2	106	105 1/2
ditto 1869.	3	32 1/2	32 1/2	32 1/2	ditto Louisiana Hope & Co.	5	82	82 1/2	83 1/2	ditto 5 pCt. 1860.	87 1/2	87 1/2	88 1/2	87 1/2
PORTUGAL, Obligat.	3	32 1/2	32 1/2	32 1/2	BRAZILIE, Obligat.	1865	5	5	5	ditto 5 pCt. 1860.	87 1/2	87 1/2	88 1/2	87 1/2
ditto 1856-63.	3	31 1/2	31 1/2	31 1/2	ditto 1862-1860.	4 1/2	70 1/2	74 1/2	74 1/2	Chicago Rock Island Cert. van And.	81 1/2	81 1/2	82 1/2	81 1/2
ditto 1867.	3	31 1/2	31 1/2	31 1/2	ditto 1861.	5 1/2	70 1/2	70 1/2	70 1/2	ditto 5 pCt. 1860.	81 1/2	81 1/2	82 1/2	81 1/2
ditto 1869.	3	31 1/2	31 1/2	31 1/2	MEXICO, Obligat.	1861	3	123 1/2	123 1/2	ditto Pittsburgh-Cert-Wayn Chicago	69 1/2	69 1/2	71 1/2	69 1/2
ditto 1869.	3	31 1/2	31 1/2	31 1/2	ditto 1864.	3	5	4 1/2	4 1/2	Aand. Erie Spoorw.-Maatschappij	231 1/2	232 1/2	233 1/2	232 1/2
RUSCH. Ob. Hope & Co. 1798-1816	5	69 1/2	69 1/2	69 1/2	GRENADA, Obligat.	5	18 1/2	17 1/2	17 1/2	Aand. N. Spoorw. - ditto Seaside	36 1/2	36 1/2	37 1/2	36 1/2
Cert. Adm. Hamburg 1830	5	69 1/2	69 1/2	69 1/2	ditto 1864.	3	5	4 1/2	4 1/2	ditto Debutantes	36 1/2	36 1/2	37 1/2	36 1/2
Cert. Hope & Co. 1833	5	69 1/2	69 1/2	69 1/2	ditto 1864.	3	5	4 1/2	4 1/2	ditto 7 pCt. Geconsol. Oblig.	25 1/2	25 1/2	26 1/2	25 1/2
Bew. Ins. m. Coup. pSt. 1854	5	69 1/2	69 1/2	69 1/2	VENEZUELA, Obligat. 1862	6 pCt.	11 1/2	11 1/2	11 1/2	St. Paul en Pacific Spoorweg Oblig. 1 Serie. 7 pCt.	70	69 1/2	70	69 1/2
Obligat. Leening 6e. 1858	5	69 1/2	69 1/2	69 1/2	ditto al. de Conversie.	3	8	5 1/2	5 1/2	ditto 5 pCt. geconsol.	67 1/2	67 1/2	68 1/2	67 1/2
Obligat. Leening 7e. 1858	5	69 1/2	69 1/2	69 1/2	ditto	3	8	5 1/2	5 1/2	ditto 2e Serie.	69 1/2	69 1/2	70	69 1/2
ditto a pSt. 100.	5	69 1/2	69 1/2	69 1/2	ECUADOR, Obligat.	1865	1	4 1/2	4 1/2	ditto 1e hypothek 1869 7	69	69 1/2	69 1/2	69
ditto a pSt. 100.	5	69 1/2	69 1/2	69 1/2						Aand. Gemeenschappij Beait Lett. A.	36 1/2	36 1/2	37 1/2	36 1/2
ditto a pSt. 100.	5	69 1/2	69 1/2	69 1/2						ditto	36 1/2	36 1/2	37 1/2	36 1/2
ditto late Leening 1850.	4 1/2	86 1/2	86 1/2	87	Nederl. Bank-Andeelen	111 1/2	109 1/2	110 1/2	109 1/2	Belening	Disconto 5			
ditto late Leening 1850.	4 1/2	86 1/2	86 1/2	87	Nederl. Bank-Andeelen, ditto 1/2 pCt.	111 1/2	109 1/2	110 1/2	109 1/2	Prolongatie 6	Disconto 5			
Cert. Adm. Hope & Co. 1840	4 1/2	86 1/2	86 1/2	87	ditto ditto pSt. de Reconsort 17 Jan.	111 1/2	109 1/2	110 1/2	109 1/2	PRIJZEN VAN COUPONS.				
ditto 2e, 3e, 4e & Co. 1842-44.	4 1/2	86 1/2	86 1/2	87	Holl. Spoorweg-Maatschappij, Andeelen	99	95 1/2	95 1/2	95 1/2	Metallic f 19 1/5	Belgische f 56 1/2	Poolsche pr. R. f		
ditto late Leening 1845.	4 1/2	86 1/2	86 1/2	87	ditto ditto ditto Obligat. 4 1/2 pCt.	99	95 1/2	95 1/2	95 1/2	Ditto Nation f 24 3/5	Fransche f 54 1/2	Spaansche piast		
Obligat. Leening 1869.	4 1/2	86 1/2	86 1/2	87	ditto ditto ditto Obligat. 4 1/2 pCt.	99	95 1/2	95 1/2	95 1/2	Diverse Eng. p. St. 11.80	Hamburger Russen	Spaansche in fr.		
ditto 1859.	4 1/2	86 1/2	86 1/2	87	Nederl. Rhijn-Spoorw. Maatschappij Andeel.	385 1/2	285 1/2	285 1/2	285 1/2	Eng. Rus. p. 5 1/2	10 September	Amerik. Doll.	2.41	
Inschr. in Bankassij.	6	40	40	40	ditto ditto ditto niet volge.	385 1/2	285 1/2	285 1/2	285 1/2	Portegische	Russen R. Z. Aug.	Papier.		
Certificaten van St. 100	5	235 1/2	235 1/2	235 1/2	ditto ditto ditto 1000 1/2 pCt.	106 1/2	106 1/2	106 1/2	106 1/2	Fransche	56 1/2			
ditto ditto 1860.	5	235 1/2	235 1/2	235 1/2	ditto ditto ditto 1200 4 1/2 pCt.	42	42	42	42	WISSELSKOEP OP 30 NOVEMBER 1869.				
POLSK. Schatkist-Oblig.	5 pCt.	63 1/2	63 1/2	63 1/2	Nederl. Indisch-Spoorweg-Maatsch. Andeel. 4 1/2 pCt.	42	42	42	42	Paris 2 m. do. 56 1/2 G.	Servitien 5 m do 340 G.	Napels 2 m. do. 44 1/2 G.		
Aand. f. St. 100 Leen. 1855	5	172 1/2	172 1/2	172 1/2	ditto ditto ditto 1865, 1200 4 1/2 pCt.	70 1/2	71 1/2	71 1/2	71 1/2	Id. kort 56 1/2 G.	Bilbao 2 m do 340 G.	Wenen 6 w. n. 93 G.		
PRUISSE. Obligat.	5 pCt.	63 1/2	63 1/2	63 1/2	ditto ditto ditto 1865, 1200 4 1/2 pCt.	70 1/2	71 1/2	71 1/2	71 1/2	Bordeaux 56 1/2 G.	Porto 56 1/2 G.	Augsburg 93 G.		
Aand. Pr. Leen. f. Th. 100	3 1/2	201	201	201	ditto ditto ditto 1865, 1200 4 1/2 pCt.	70 1/2	71 1/2	71 1/2	71 1/2	Madrid 5 m do 56 1/2 G.	Genua 2 m do 44 1/2 G.	Petersburg 5 m do 142 G.		
OOSTERL. And. p. m. p. N.	5	47 1/2	47 1/2	47 1/2	Nederl. Indisch-Spoorweg-Maatsch. Andeel. 4 1/2 pCt.	70 1/2	71 1/2	71 1/2	71 1/2	Cadix 2 m do 56 1/2 G.	Livorno 2 m do 44 1/2 G.	Rotterdam pr. f 100		
ditto ditto 1865.	5	47 1/2	47 1/2	47 1/2	ditto ditto ditto 1865, 1200 4 1/2 pCt.	70 1/2	71 1/2	71 1/2	71 1/2	London 2 m. f 11.81	Hamburg, K. 2 m. 3/4 p. 11.81			
ditto ditto 1867.	5	47 1/2	47 1/2	47 1/2	ditto ditto ditto 1865, 1200 4 1/2 pCt.	70 1/2	71 1/2	71 1/2	71 1/2	Id. 2 m. f 11.81	Dito			
ditto ditto 1869.	5	47 1/2	47 1/2	47 1/2	ditto ditto ditto 1865, 1200 4 1/2 pCt.	70 1/2	71 1/2	71 1/2	71 1/2					
ditto ditto 1869.	5	47 1/2	47 1/2	47 1/2	ditto ditto ditto 1865, 1200 4 1/2 pCt.	70 1/2	71 1/2	71 1/2	71 1/2					
ditto ditto 1869.	5	47 1/2	47 1/2	47 1/2	ditto ditto ditto 1865, 1200 4 1/2 pCt.	70 1/2	71 1/2	71 1/2	71 1/2					
ditto ditto 1869.	5	47 1/2	47 1/2	47 1/2	ditto ditto ditto 1865, 1200 4 1/2 pCt.	70 1/2	71 1/2	71 1/2	71 1/2					
ditto ditto 1869.	5	47 1/2	47 1/2	47 1/2	ditto ditto ditto 1865, 1200 4 1/2 pCt.	70 1/2	71 1/2	71 1/2	71 1/2					
ditto ditto 1869.	5	47 1/2	47 1/2	47 1/2	ditto ditto ditto 1865, 1200 4 1/2 pCt.	70 1/2	71 1/2	71 1/2	71 1/2					
ditto ditto 1869.	5	47 1/2	47 1/2	47 1/2	ditto ditto ditto 1865, 1200 4 1/2 pCt.	70 1/2	71 1/2	71 1/2	71 1/2					
ditto ditto 1869.	5	47 1/2	47 1/2	47 1/2	ditto ditto ditto 1865, 1200 4 1/2 pCt.	70 1/2	71 1/2	71 1/2	71 1/2					
ditto ditto 1869.	5	47 1/2	47 1/2	47 1/2	ditto ditto ditto 1865, 1200 4 1/2 pCt.	70 1/2	71 1/2	71 1/2	71 1/2					
ditto ditto 1869.	5	47 1/2	47 1/2	47 1/2	ditto ditto ditto 1865, 1200 4 1/2 pCt.	70 1/2	71 1/2	71 1/2	71 1/2					
ditto ditto 1869.	5	47 1/2	47 1/2	47 1/2	ditto ditto ditto 1865, 1200 4 1/2 pCt.	70 1/2	71 1/2	71 1/2	71 1/2					
ditto ditto 1869.	5	47 1/2	47 1/2	47 1/2	ditto ditto ditto 1865, 1200 4 1/2 pCt.	70 1/2	71 1/2	71 1/2	71 1/2					
ditto ditto 1869.	5	47 1/2	47 1/2	47 1/2	ditto ditto ditto 1865, 1200 4 1/2 pCt.	70 1/2	71 1/2	71 1/2	71 1/2					
ditto ditto 1869.	5	47 1/2	47 1/2	47 1/2	ditto ditto ditto 1865, 1200 4 1/2 pCt.	70 1/2	71 1/2	71 1/2	71 1/2					
ditto ditto 1869.	5	47 1/2	47 1/2	47 1/2	ditto ditto ditto 1865, 1200 4 1/2 pCt.	70 1/2	71 1/2	71 1/2	71 1/2					
ditto ditto 1869.	5	47 1/2	47 1/2	47 1/2	ditto ditto ditto 1865, 1200 4 1/2 pCt.	70 1/2	71 1/2	71 1/2	71 1/2					
ditto ditto 1869.	5	47 1/2	47 1/2	47 1/2	ditto ditto ditto 1865, 1200 4 1/2 pCt.	70 1/2	71 1/2	71 1/2	71 1/2					
ditto ditto 1869.	5	47 1/2	47 1/2	47 1/2	ditto ditto ditto 1865, 1200 4 1/2 pCt.	70 1/2	71 1/2	71 1/2	71 1/2					
ditto ditto 1869.	5	47 1/2	47 1/2	47 1/2	ditto ditto ditto 1865, 1200 4 1/2 pCt.	70 1/2	71 1/2	71 1/2	71 1/2					
ditto ditto 1869.	5	47 1/2	47 1/2	47 1/2	ditto ditto ditto 1865, 1200 4 1/2 pCt.	70 1/2	71 1/2	71 1/2	71 1/2					
ditto ditto 1869.	5	47 1/2	47 1/2	47 1/2	ditto ditto ditto 1865, 1200 4 1/2 pCt.	70 1/2	71 1/2	71 1/2	71 1/2					
ditto ditto 1869.	5	47 1/2	47 1/2	47 1/2	ditto ditto ditto 1865, 1200 4 1/2 pCt.	70 1/2	71 1/2	71 1/2	71 1/2					
ditto ditto 1869.	5	47 1/2	47 1/2	47 1/2	ditto ditto ditto 1865, 1200 4 1/2 pCt.	70 1/2	71 1/2	71 1/2	71 1/2					
ditto ditto 1869.	5	47 1/2	47 1/2	47 1/2	ditto ditto ditto 1865, 1200 4 1/2 pCt.	70 1/2	71 1/2	71 1/2	71 1/2					
ditto ditto 1869.	5	47 1/2	47 1/2	47 1/2	ditto ditto ditto 1865, 1200 4 1/2 pCt.	70 1/2	71 1/2	71						